

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE GRAU

SOL, PLATJA I SEXE. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL TURISME SEXUAL A LA MALLORCA DEL CANVI DE SEGLE (1992-2008)

Lucía del Carmen Álvarez Selva

Grau de Història

Facultat de Filosofia i Lletres

Any acadèmic 2021-22

SOL, PLATJA I SEXE. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL TURISME SEXUAL A LA MALLORCA DEL CANVI DE SEGLE (1992-2008)

Lucía del Carmen Álvarez Selva

Treball de Fi de Grau

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Turisme sexual, Prostitució, Mallorca, Publicitat, Evolució

Nom del tutor / la tutora del treball: Antoni Marimon Riutort

Autoritz la Universitat a incloure aquest treball en el repositori institucional per consultar-lo en accés obert i difondre'l en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor/a		Tutor/a	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☒	☐

***Alfonso I Mariana,
gràcies per fer d'aquests 4 anys
un lloc menys hostil***

Resum

El període comprès entre els anys 1992 i 2008, coincidint amb el canvi de segle, fou decisiu pel creixement del turisme sexual a l'illa de Mallorca. Aquesta activitat tingué una gran importància tant per a l'economia com per a la societat del territori i és per això que es fa necessari tractar el tema des d'una perspectiva històrica a través d'una evolució del mateix. A través de la publicitat als diaris i internet, l'explicació dels canvis soferts i l'exposició de les tipologies dins l'àmbit del sexe venal es consolida aquest discurs.

Abstract

The period between 1992 and 2008, coinciding with the turn of the century, was crucial for the growth of sex tourism on the island of Mallorca. This activity was of great importance for both the economy and the society of the territory and that is why it is necessary to address the issue from a historical perspective through an evolution of it. This discourse is consolidated through newspaper and internet advertising, the explanation of the changes undergone and the exposition of the typologies within the field of venal sex.

Índex

1. Introducció.....	1
2. Hipòtesi i objectius.....	2
3. Fonts i metodologia.....	4
4. Estat de la qüestió.....	5
5. L'impacte del turisme en el canvi de segle.....	8
6. Prostitució: al·legal i ben present.....	10
7. Turisme sexual a Mallorca.....	13
7.1. Concepte i dades generals.....	13
7.2. Anuncis i publicitat.....	13
7.2.1. Anuncis als diaris estatals.....	14
7.2.2. Publicitat a la xarxa.....	16
7.3. Evolució dins l'illa.....	18
7.3.1. Canvi en l'origen dels agents.....	20
7.3.2. Camí cap a la prostitució deslocalitzada.....	22
8. Cloenda.....	26
9. Relació de figures.....	28
10. Referències.....	29
10.1. Audiovisuals.....	29
10.2. Bibliografia.....	29
10.3. Webgrafia.....	35
11. Apèndix documental.....	36

1. Introducció

Aquesta dissertació no pretén realitzar un discurs sociològic sobre la prostitució, aquella no és la nostra lliga. Aquesta recerca històrica vol explorar una temàtica que ha escapat de la narració contemporània mallorquina i ha passat sense pena ni glòria a través dels anys d'investigació quan, de fet, posseeix una importància primordial per entendre la societat i l'estat de l'illa balear. El turisme sexual s'ha endinsat dins la nostra base comunitària i ha sumat un estereotip més a la llista de clixés que la resta del món percep sobre nosaltres, i és per això mateix que resulta de vital importància entendre el procés que ha viscut per adquirir consciència sobre la seva envergadura. Com resulta complicat abastar tota la cronologia de l'Època Contemporània, s'ha escollit per aquest moment l'etapa entre els anys 1992 i 2008.

Una cronologia tan acotada duu intrínsec un estudi de les oportunitats que pot oferir la delimitació, i és per aquesta raó que per a aquest treball d'investigació s'ha centrat l'estudi en el període comprès entre els anys 1992 i 2008 prenent com a referència les dues crisis que van esdevenir en ambdós anys. Al 1992 tingueren lloc una sèrie d'accions arreu del territori espanyol que posaren al país al punt de mira internacional: l'Exposició Universal a Sevilla, els Jocs Olímpics a Barcelona i l'elecció de Madrid com a Capital Europea de la Cultura, causaren un efecte contrari al desitjat amb una desacceleració de l'economia i una pèrdua de la credibilitat que s'havia adquirit al sexenni anterior (Ponferrada 2015: 83). Un moment posterior caracteritzat per l'austeritat després dels excessos que hagueren de ser suplerts amb ajusts que suposaren una regressió de l'Estat del Benestar, mentre arribaven grans quantitats de doblers tant públics com privats des del continent europeu (Benito 2016: 96). Per altra banda, la primera dècada del segle XXI estigué marcada per la crisi econòmica de l'any 2007, que tingué un abast global i unes conseqüències ferotges sobre l'economia espanyola (Ponferrada 2015: 78). Conseqüències que pogueren veure's a partir d'inicis del 2008 quan la crisi hipotecària passà a contagiar la resta d'aspectes econòmics a escala mundial. La crisi estigué lligada a les decisions monetàries que primer afectaren a l'economia productiva per després traslladar-se a la financera (Ferrari 2008: 57).

No obstant, la delimitació d'una feina com aquesta no només té a veure amb la cronologia, sinó també amb l'espai geogràfic, sent aquí l'illa de Mallorca la protagonista. La insularitat és un concepte amb suficient rellevància analítica, pel fet de poder explicar així determinats processos que es donen en aquest tipus de territori (Godenau 1996: 182),

com per a seleccionar la nostra illa com a escenari principal per al desenvolupament, en aquest cas, del turisme sexual. És per això que en comptes de dur a terme un anàlisi massa ample per a que resulti realment útil, el més adient és que l'objecte d'estudi sigui proper i amb implicacions que moguin un interès real.

Conseqüentment, si l'interès per la feina és necessària en l'àmbit geogràfic, ho és encara més en el personal i educatiu. El recorregut acadèmic que una fa, afegeix poc a poc un bagatge que es porta al final del camí i desemboca en una investigació que intenta reflectir allò que una mateixa és. A partir del despertar feminista de l'adolescència i amb el pas del temps, la militància va creixent i s'intenta portar cap a l'àrea de feina, en aquest cas, la història. Comença llavors un joc d'equilibri, al més pur estil Philippe Petit, en el que una sèrie de factors entren a escena i on s'ha d'aprendre, amb paciència, com combinar gènere i objectivitat i com aconseguir ser escoltada quan s'aporten noves idees i projectes. Aleshores, aquesta feina és el començament del recorregut a la corda, que farà arribar fins a l'altre extrem del buit: el món acadèmic i la possibilitat d'aportar el meu granet de sorra.

Per tal causa, per la unió de voluntats entre la innovació i la més pura rigorositat, es presenta aquesta investigació. Una feina que aposta per parlar de temes manco convencionals, temes que poden arribar a resultar incòmodes i temes que han estat tractats des de perspectives diferents i que necessiten una nova òptica. És temps d'obrir aquest calaix de sastre i intentar plasmar a un sol document l'evolució històrica que seguí el turisme sexual durant el període de 1992-2008, abans de l'esclat de l'híper-modernitat. Un treball que no s'ha dut a terme fins ara i que fa d'aquestes pàgines una porta oberta a la innovació i el tractament de noves dades i, el més important, fa la feina que tot assaig acadèmic hauria de fer: l'auto-satisfacció de la feina ben feta i de l'esforç que aquesta comporta.

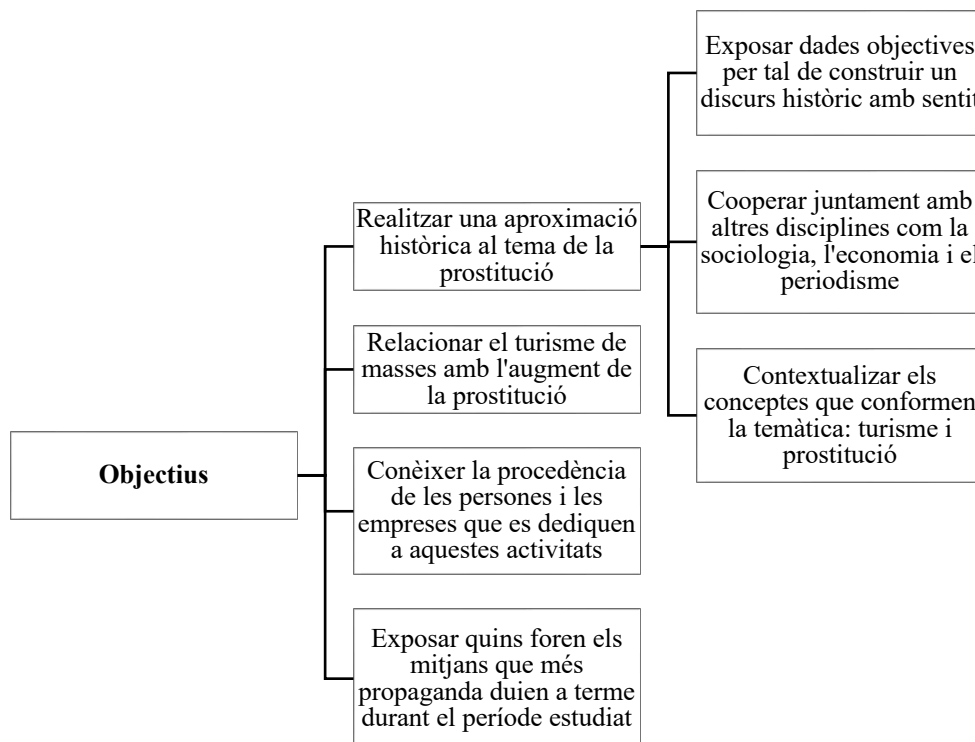
2. Hipòtesi i objectius

La hipòtesi des de la qual parteix aquest treball d'investigació és aquella que defensa que el turisme sexual tingué importància dins la Mallorca del canvi de segle, entre els anys 1992 i 2008. Per arribar aquí, s'ha de partir a la vegada de l'objectiu principal d'aquesta feina el qual és el de realitzar una aproximació històrica al tema de la prostitució per a demostrar l'esmentada hipòtesi. Això sí, per a poder dur a terme la confirmació de l'enunciat anterior, no és suficient amb marcar un únic objectiu de caire tan general, sinó

que són necessaris tot un conjunt d'idees que complementin la columna vertebral d'aquest treball de recerca.

Per a desenvolupar una aproximació de caire històric és necessari, primer de tot, contextualitzar els conceptes que conformen la temàtica: “turisme” i “prostitució”. La introducció d'aquests termes d'una manera històrica és un element fonamental per a poder enfocar la redacció des de la disciplina que pertoca, sense deixar de banda la inevitable cooperació amb altres camps com són la sociologia, l'economia i el periodisme. Així doncs, per tal de no sortir de l'àrea d'estudi, un altre dels objectius serà el d'exposar dades objectives que tindran com a funció ser utilitzades per a la construcció d'un discurs amb sentit. Aquestes accions, complementàries entre sí i part d'un dels objectius principals acaben sumant-se a la resta i relacionant-se de manera inevitable ja que, per a realitzar un treball de qualitat s'han de posseir uns objectius clars i ben organitzats.

És per això que com es pot observar a la *Figura 1.*, esquematitzar les idees pot resultar del tot utilitari a l'hora de dur a terme una feina d'aquesta tipologia ja que d'aquesta manera es tenen presents els punts que es volen aconseguir.

*Figura 1. Esquema dels objectius que cerca aquest treball d'investigació.
Elaboració pròpia*

Seguint, doncs, amb la resta d'objectius que complementen a aquell principal, troba'm també l'ànim de voler arribar a relacionar el turisme de masses amb l'augment de la prostitució. Un punt clau que resulta fil conductor entre apartats i que determina el to que

moltes vegades seguirà el discurs per tal de demostrar tant la hipòtesi com una sèrie de qüestions relacionades amb aquesta. A partir d'aquí sorgeixen els dos darrers objectius: conèixer la procedència de les persones i les empreses que es dedicaren en el període a aquest tipus d'activitats a través de bibliografia especialitzada i dades objectives, per a poder observar l'evolució i els canvis que hi hagueren, i, per finalitzar, exposar quins foren els mitjans de comunicació que inseririen més propaganda d'aquesta temàtica.

3. Fonts i metodologia

Per mor d'assolir els objectius marcats per aquest treball de recerca, és important exposar quines seran les fonts que s'utilitzaran alhora que s'explica la metodologia que s'ha hagut de seguir per poder dur a terme un discurs ordenat, clar i que aportï una visió nova a la temàtica. Dins aquesta explicació de la metodologia s'inclou, a sobre, l'enfocament des del qual es tractarà la informació.

L'òptica des de la qual es parlarà és, com resulta quasi evident, la història de gènere. Si bé realment es pot encarar el tema des de diferents perspectives les quals resultarien interessants per les seves implicacions, dur a terme una revisió dels vells pressuposts en torn al poder, al treball, a la cultura, la producció o la democràcia (Ortega 1996: 821) forma part d'aquesta història de gènere i es torna necessari per a tractar la temàtica que resulta protagonista d'aquest escrit. De manera que, al llarg d'aquestes pàgines, es combinarà dita disciplina amb unes altres de complementàries com són la sociologia, l'economia i el periodisme amb la finalitat de realitzar un discurs polièdric que, això sí, no perdi de vista l'objectiu principal: crear un discurs històric i objectiu, dins la mesura que el tema ho permet.

Arran de les dificultats que porta la realització d'una investigació d'aquesta mena, l'aproximació que s'ha efectuat podria anomenar-se de caire mixt. No ha estat possible aconseguir executar una aproximació qualitativa en la seva totalitat degut a que això suposa uns recursos que no es tenen a l'abast però que en un futur podrien aconseguir-se a fi que s'ampliés la recerca i la línia cronològica. D'aquesta manera, i a través de la definició de la metodologia que a continuació s'aportarà, l'aproximació quantitativa ha resultat ser en quant a la recaptació bibliogràfica un aspecte molt ample al obrir-se al davant tot un ventall de possibilitats.

Si doncs no es tracta d'un treball d'investigació on totes les dades generades són pròpies, la metodologia per aquesta classe d'escrits és força important per tal de no perdre el fil argumentari. El mètode de feina no ha de ser indispensablement explicat en

profunditat perquè resulta senzill d'entendre de manera esquematitzada, és per això que a continuació s'exposen i expliquen els diferents punts seguits durant la tasca:

- Seguiment de les OFERTES EN PREMSA en medis majoritàriament estatals que promocionen oportunitats de feina a la secció de "Classificats" per exercir a Mallorca.
- Consulta a INTERNET en diferents pàgines web dedicades a la promoció d'establiments, activitats, itineraris i serveis oferts a l'illa.
- Manteniment de diferents REUNIONS amb entesos en la temàtica des de diferents camps d'estudi amb la intenció d'aconseguir perspectives varies.
- Recaptació BIBLIOGRÀFICA per a l'elaboració del cos del treball dins els apartats previs de context i l'apartat d'evolució històrica.

Per tal causa, les biblioteques consultades per a l'elaboració d'aquesta feina han estat: Biblioteca Bartolomé March (C/ del Conquistador, 13, Palma), Biblioteca Guillem Cifre de Colonya (C/Caminal de Mallorca, Palma) i la Biblioteca Ramón Lull (C/ Illa d'en Colom, Palma) juntament amb les següents institucions: Institut Balear de la Dona (C/ Aragó 26, Palma) i Casal Petit (C/ de Can Martí Feliu, 9, Palma) amb la representació de Jaume Perelló (Pedagog a la Universitat de les Illes Balears).

4. Estat de la qüestió

Després de l'etapa franquista, el tema de la prostitució es posà de moda dins el mercat editorial (Guereña 2003: 444) degut a la seva potencialitat com un element provocador que convidava al públic general a endinsar-se en una atmosfera molt concreta. De la mateixa manera, a partir de les dècades dels vuitanta i noranta, la sociologia i les organitzacions de caire polític començaren una sèrie de debats, enquestes i estudis (Guereña 2003: 444) dins la seva feina d'aproximació a aquest món. Arran d'aquesta conjuntura, la prostitució posseeix una destacable producció bibliogràfica al voltant seu. Els estudis sobre la temàtica són amples i centren la seva atenció en una gran quantitat d'aspectes dins aquesta, com poden ser la seva reglamentació, situació a diferents països, perfil de clients i explotadors o assaigs sociològics i morals sobre la seva realitat.

Existeixen tres models reglamentaris entorn a la prostitució, i, per tant, cada un d'aquests posseeix tota una sèrie d'escrits que versen sobre ell. De menor a major grau de duresa es troben: el reglamentarisme, el prohibicionisme i l'abolicionisme. Sobre el primer dels models jurídics, el qual defensa l'exercici de la prostitució de manera reglada,

hi troba'm obres com la de Ríos de la Torre i Suárez Escobar (1990): *Reglamentarismo, historia y prostitutas*, també altres autors com Jean Louis Guereña (1995) han escrit sobre el tema amb *Los orígenes de la reglamentación de la prostitución en la España contemporánea. De la propuesta de Cabarrús (1792) al Reglamento de Madrid (1847)*, parlant d'aquesta amb una perspectiva més històrica i han existit, alhora, crítiques sobre el model dutes a terme per Ramírez, Hubert i Nasser (2021) dins el seu estudi: *¿Trabajo o explotación sexual? Objeciones a la visión reglamentarista sobre la prostitución*. En qualsevol cas, les obres recollides aquí són una petita part representativa del tot en quant a aquest tipus de reglamentació.

En referència al prohibicionisme, defensor del càstig cap a tots els agents participants en les activitats de prostitució i la supressió d'aquesta, algunes de les obres que s'hi poden analitzar són: *Prohibicionismo suave para abordar el trabajo sexual callejero: ordenanzas cívicas y ley mordaza o A vueltas con la prostitución callejera: ¿hemos abandonado definitivamente el prohibicionismo suave?* de l'autora Villacampa Estiarte (2020,2015), encarregada d'estudiar més en profunditat la prostitució al carrer i *El debate entre prostitución y trabajo sexual: una mirada desde lo socio-jurídico y la política pública* de Misael Tirado Acero (2011) on es presenta la tendència prohibicionista de l'ordenament jurídic.

Així doncs, només queda l'abolicionisme, la tendència que vol acabar amb la totalitat de la prostitució i de la seva reglamentació, i pot ser la més tractada de les tres. Dins aquest camp la quantitat d'obres es multiplica i es generalitza a molts països trobant d'aquesta forma tot un seguit de publicacions i debats de gran importància com: "Ninguna mujer..." *El abolicionismo de la prostitución en la Argentina* de Morcillo i Varela (2017), *La prostitución a debate: el abolicionismo desde la perspectiva de la defensa de los derechos de las trabajadoras sexuales* de Daniela Heim (2006) i, per finalitzar, *Prostitución, trata y abolicionismo: Conversaciones con Dolores Juliano y Adriana Piscitelli* de la mà de Deborah Daich (2012).

A més d'això, la bibliografia traspasa l'explicació dels models jurídics i pot arribar a centrar-se en problemàtiques estatals dels principals països que sofreixen les conseqüències d'aquesta indústria. Així ho demostren publicacions com: *Las redes de prostitución y tráfico de mujeres en la frontera Brasil-Venezuela por las carreteras BR-174 y troncal 10* de Rafael da Silva Oliveira (2012), *Sex and borders: Gender, national identify and prostitution policy in Thailand* de Leslie Ann Jeffrey (2007), *Final report of the international comparative study of prostitution policy: Austria and the Netherlands*

de Wagenaar, Altink i Amesberger (2013) i *La geografía de los “amores de emergencia”*. *La prostitución en las calles de San Juan de Puerto Rico (1991-2000)* de Carlos Guilbe (2002). Exemples de l'extensió dels estudis d'aquesta tipologia i la preocupació globalitzada sobre l'augment d'aquestes pràctiques i els seus efectes a la població tant local com internacional.

Un altre punt important dins els estudis sobre la prostitució va més enllà de les dones que l'exerceixen i centra la seva atenció als clients, sense els quals no hi hauria aquesta problemàtica, així, un recull d'alguns dels documents s'exposa a continuació. José López Riopedre escriví al 2012 *Una aproximación etnográfica a la prostitución: cuando las trabajadoras sexuales hablan de los clientes* on es troben 44 relats biogràfics de treballadores sexuals migrants. Després trobem l'obra de Gómez San Luís i Avendaño (2015), *Cientes de prostitución: representaciones sociales de trata de personas*, el treball d'Enrique Javier Díez Gutiérrez (2012) *El papel del hombre en la prostitución i Dominación, sexualidad masculina y prostitución en España: ¿por qué los hombres españoles consumen sexo de pago?* de Gómez Suárez, Pérez Freire i Verdugo Matés (2016), les quals seran utilitzades més vegades al llarg d'aquesta redacció.

Per finalitzar amb la prostitució, un altre tipus de publicacions són de caire més teòric i antropològic, una mena de crítica cap al sistema i cap al món de la venalitat. Doncs, trobem dins aquesta catalogació obres com la d'Elvira Villa Camarma (2010), *Estudio antropológico en torno a la prostitución, Prostitución y violencia de género* d'Enrique Javier Díez Gutiérrez (2009), *Erotofobia-erotofilia, asertividad sexual y deseo sexual de las mujeres inmigrantes que ejercen la prostitución* de Blanc, Rojas i Sayans-Jiménez (2017) o també l'escrit de Beatriz Gimeno (2008) amb el següent títol: *La prostitución: aportaciones para un debate abierto*. Per consegüent, la existència d'aquesta bibliografia sobre prostitució reafirma la preocupació que aquesta realment provoca dins, sobretot, la sociologia i l'antropologia, però no dins altres camps de les Ciències Socials, sent dins aquestes un percentatge molt petit el que dedica els seus esforços al tema.

Si a part de prostitució com a tal, li suma'm a aquesta un altre prisma com és el turisme de caire sexual s'obre davant nosaltres una gran quantitat d'investigacions acadèmiques sobre l'assumpte. Al igual que succeeix amb la prostitució, la bibliografia sobre el sexe-turisme aconsegueix tractar tot un seguit d'aspectes de més generals a més específics. Per exemple, per conèixer més sobre el tema, a mode més bé de manual, es troben publicacions com: *Sex tourism* de Martin Oppermann (1999), *Sex, tourism and sex tourism: fulfilling similar needs?* de Ryan i Kinder (1996), *Trabajo sexual y turismo*

sexual: violencia y estigma d'Adriana Piscitelli (2006) i *Representaciones sociales del fenómeno turismo sexual: Análisis de notes periodísticas* de Ferreira Marinho i Cappellano dos Santos (2011). Després, moltes de les investigacions tracten el turisme d'aquesta tipologia però dins un estat concret, normalment aquells que més tradició sobre aquestes activitats posseeixen són els objectius dels anàlisis. Dins aquest grup podem parlar de *Turismo sexual, jineterismo, turismo de romance. Fronteras difusas en la interacción con el otro en Cuba* d'Ana Alcázar-Campos (2009), *Sex tourism in Africa: Kenya's booming industry* de Wanjohi Kibicho (2016), *Bodies, borders, and sex tourism in a globalized world: A tale of two cities—Amsterdam and Havana* de Wonders i Michalowski (2001) o altres que remunten els seus estudis a temps anteriors a l'esclat d'aquestes pràctiques de manera global com el treball de Jean-François Staszak (2015), *Turismo y prostitución coloniales: la visita a Bousbir en Casablanca (1924-1955)*.

Que abordin la matèria dins l'estat espanyol existeixen també estudis, si bé la producció bibliogràfica no arriba a ser tan representativa com a altres zones. Entre d'altres títols que es poden mencionar en destaca'm l'obra conjunta de Girard i Gordillo (2017) *Trata, prostitución y turismo sexual: España en la intersección*, Laura Oso (2008) i el seu article *Mujeres latinoamericanas en España y trabajo sexual: un laberinto circular* o la menció que es fa al tema a l'obra de Belén Blázquez-Vilaplana (2017), *La trata de personas con fines de explotación sexual en España: elementos para la reflexión*.

Pel que fa a la bibliografia relacionada amb el nostre lloc d'estudi, Mallorca, és molt escassa. En aquest cas, es parla més bé de mencions tangencials a estudis amb objectius més amples com l'aproximació duta a terme per Elvira Aparici *et al.* (2003) al llibre *La prostitución femenina a les Balears: Aproximació sociològica, enfocaments i perspectives*. D'aquesta manera, no disposa'm de cap publicació relacionada únicament amb el turisme sexual a Mallorca i manco des d'una perspectiva històrica. És per això que la realització d'aquest treball d'investigació pot aportar informacions i visions noves a una situació que ha anat adquirint rellevància a la nostra illa des de fa ja més de tres dècades.

5. L'impacte del turisme en el canvi de segle

Amb l'entrada en vigor al 1983 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, la Comunitat Autònoma quedà dotada de competències exclusives, manco aquelles relacionades amb la promoció internacional, en matèria de turisme (Ripoll 1994: 86). Amb les dades disponibles, aleshores, es pot afirmar que després de la crisi del 1992,

l'any 1994 es consolidà com l'any d'inici "d'un nou cicle expansiu per a l'economia de les nostres Illes" (Montserrat i Moll 1994: 59).

La preponderància de Balears dins l'àmbit turístic estatal es veu reflectida en aquell moment per una sèrie de dades de gran importància presentades per Benítez *et al.*(1994): el 21% dels turistes elegien les Balears, aportant la Comunitat el 20% dels ingressos d'aquest àmbit, l'afluència al 1992 era de més de 6.400.000 turistes amb un 15% d'aquests amb origen espanyol i 4.000.000 de turistes alemanys i britànics, sent aquestes les nacionalitats majoritàries, que representaven un 75% del total (p.91).

A més, una particularitat de les activitats de caire turístic a les Illes és l'estacionalitat, promotora aquesta del tancament de pràcticament tots els establiments turístic durant l'hivern (Benítez *et al.* 1994: 99). Fent aquesta situació que el turisme fou el "motor del remodelatge de la societat i del territori" des de 1960 provocant l'aparició de problemàtiques diverses (Benítez / Ginard 1994: 118) que abastaren diferents aspectes. Entre elles es situà l'arribada de població marginal que despertà la inseguretad ciutadana mitjançant, entre altres, activitats criminals organitzades com la prostitució i el joc (Picornell 1994: 25; Benítez *et al.* 1994: 99). Com també troba'm el desenvolupament d'actituds dòcils del personal del sector terciari cap als visitants, juntament amb la tensió entre els col·lectius residents (Benítez *et al.* 1994: 99). Tots aquests exemples representen el canvi que es donà a la cultura i la moralitat del territori turístic, afirmació, ara bé, que desperta tot un seguit d'opinions diverses als habitants de Balears (*Figura 2*) que no arriben a posar-se d'acord sobre si aquest contacte és realment significatiu o és un fet merament circumstancial.

Es distingeix, llavors, entre l'existència d'una societat balear que podríem denominar "pre-turística" i una de "turística". Amb un procés caracteritzat pel pas d'una comunitat rural i tradicional, però amb una indústria típica de productes com la pell, el calçat, les perles o els mobles, a una de moderna i urbanitzada (Benítez *et al.* 1994: 99) on aquesta primera ha sucumbit a la introducció de comportaments danyosos a la seva societat tradicional, exemple de bondat (Picornell 1994: 25). Es veu alhora un canvi en el comportament polític-electoral dins aquests grups poblacionals que es veuen afectats pel turisme (Picornell 1994: 25) que tindrà conseqüències a llarga durada al regir-se, des d'aquest moment d'explosió turística, per uns interessos concrets i enfocats a un sector terciari que deixa de costat als dos altres.

La Comunitat Autònoma sofrí, degut al creixement de les activitats turístiques de finals de segle, resultats molt negatius sobre el medi ambient. Tant i això, no fou la

voluntat de tota la població el manteniment d'aquest model turístic, sinó que durant el mateix període sorgí un moviment que cercava un “desenvolupament turístic respectuós i compatible amb els espais naturals” (Ripoll 1994: 86) que, de fet, es veu representat en la implementació de la més que coneguda “eco taxa”. Aquesta ciutadania es trobava perseguint una reconversió del marc del moment com a salvació de tot el sector, degut a que encara hi era present “el fantasma de la crisi” que havia provocat una oferta turística basada en els excessos (Ripoll 1994: 86).

En qualsevol cas, l'evolució des d'aquesta darrera dècada del segle XX desembocà en la conceptualització de les Illes Balears com un “paradís turístic” a començaments del segle XXI. De fet, a l'any 2006, igual que havia succeït amb anterioritat, l'arxipèlag era la regió més turística de l'estat espanyol i era, també, la regió amb major nombre d'acollida migratòria exterior (Beltrán 2007:66). Aquesta situació, en qualsevol cas, provocà una dependència total, que encara avui en dia existeix, cap a l'exterior en matèria d'apaivagament de recursos com aliments, indústria i energia que l'arxipèlag ha de suplir amb l'exportació d'oci i turisme (Rullan 2010: 121).

6. Prostitució: al·legal i ben present

La prostitució es convertí en un sector econòmic fonamental en els processos d'acumulació capitalista, posicionant-se aquesta com el negoci, tant legal com il·legal, més important després de les armes (Jaenes/Márquez 2019). Segons les dades proveïdes pel *Fons de Població de les Nacions Unides* (UNFPA), quatre milions de dones són venudes anualment per qualcun d'aquests tres fins: prostitució, esclavitud o matrimoni (Gómez Suárez *et al.* 2015: 64). L'estat espanyol és, dins l'Europa Occidental, un dels principals destins de dones i nines traficades degut a que, segons organitzacions com la ja esmentada UNFPA o l'*Organització Internacional per a les Migracions* (OIM), el país té una gran demanda i, a més, és un país de trànsit a gran nivell (Gómez Suárez *et al.* 2015: 64).

Aquesta importància de la prostitució té tot el seu recorregut històric que s'acreix durant l'Època Contemporània, passant per diferents estadis subjectes al context del moment. Malgrat les mesures abolicionistes del 1956, el mercat del sexe venal seguí imposant les seves lleis aprofitant l'època del desenvolupament econòmic per conquerir nous barris i adoptar noves formes (Guereña 2003: 440). A principis de la dècada dels noranta, s'incorporaren a l'àmbit de la prostitució immigrants hispano-americanes,

generalment oferint els seus serveis a bordells de carretera, a les que es sumaren, pocs anys després, immigrants africanes, objecte de la tracta d'organitzacions criminals que s'encarregaven de la seva captació, transport i explotació, i dones de l'est d'Europa (Curiel 2008: 13). Aquesta evolució dins la procedència de les prostitutes té a veure amb un canvi en la demanda i una major facilitat per part dels proxenetes per posicionar a les dones en una situació de vulnerabilitat. Les diferents màfies encarregades de dur el negoci, coneixent les necessitats i situacions, utilitzen la llunyania de les prostitutes respecte a les seves llars per a dur a terme tot tipus d'amenaques, abusos i vexacions sabent que aquestes faran el possible per a mantenir, en la majoria dels casos, a les seves famílies fora de perill. Totes aquestes accions són una mostra de violència de gènere (Gutiérrez 2009), especialment criminal i d'efectes devastadors, perpetuada durant molt de temps i que es converteix en un dels pilars fonamentals de l'estructura de la prostitució.

La configuració d'aquestes pràctiques resulta en un conjunt de punts indispensables per entendre com funciona tal món i com es desenvolupen les relacions dins ell (*Figura 3*). L'indústria sexual es veu convertida en una amalgama que va des de les xarxes connivents d'aliances i complicitats amb el poder i l'autoritat (Gómez Suárez *et al.* 2015: 65) fins a les condicions d'exercici de les dones que es troben al dins, no només la seva forma d'arribada sinó també les circumstàncies en les que han de dur a terme aquesta feina: entorns violents, controladors i amenaçadors. També se li ha de sumar el comportament dels clients, els vertaders protagonistes d'aquest negoci, els quals no responen a un únic perfil ans que abasten diferents personalitats i formes de relació. Tot això dins un context caracteritzat per un ordre socio-sexual jeràrquic, masculista i al servei d'un sistema capitalista que cerca la lògica del consum (Gómez Suárez *et al.* 2015: 69) i una ideologia patriarcal que es veu augmentada en àmbits com el de la prostitució.

Malgrat això, no han de caure del punt de mira els proxenetes, agents clau dins la indústria que han aconseguit una capacitat d'adaptació amb el pas del temps que ha resultat indispensable per al manteniment dels seus negocis. Durant el període de 1995 al 2003, el proxenetisme no fou perseguit al territori espanyol, fet que afavorí a moltes de les màfies de tracta de persones amb fins d'explotació sexual (Gómez Suárez/Verdugo Matés 2015:10) per dur a terme les seves activitats sense conseqüències. Si hi ha un tret que defineix a aquests individus és la ja esmentada capacitat d'adaptació, mitjançant la qual i gràcies als coneixements en mercat, comunicacions i legislació han sabut moure el negoci aconseguint cada vegada més clientela i més expansió territorial, pareixent que

aquests van una passa per davant de totes les institucions que lluiten contra la prostitució: agents de la llei, organismes governamentals i associacions sense ànim de lucre.

Seguint amb la mateixa línia, al febrer del 2001, els propietaris d'alguns bordells espanyols crearen la “*Asociación Nacional de Empresarios de Locales de Alterne*” (ANELA) a favor de la plena legalització i regularització de la prostitució, presidida pel gerent d'un club de València, Juan Carlos Martínez. Aquesta associació pretenia aconseguir el reconeixement dels clubs d'altern com a una activitat hostalera específica (Cillero Rada/Nasarre Sarmiento 2015: 8). I, el novembre d'aquell mateix any, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea va dictar sentència per la qual es classificava la prostitució com una activitat econòmica més quan aquesta era exercida de mode independent, inscrivint-se, doncs, en el marc de la institucionalització de la prostitució com a activitat professional reglada (Guereña 2003: 447). S'establiren a la Unió Europea, d'aquesta manera, diversos models de regularització de la prostitució entre els que trobem el prohibicionisme, el reglamentarisme i l'abolicionisme (*Figura 4*) (Guereña 2003: 447). Dins aquest àmbit, Espanya optà per la despenalització de la prostitució voluntària, a la mateixa vegada que deixà en la indefinició legal el món de la prostitució, sent la regularització existent basada principalment en el Codi Penal (Curiel 2008: 20).

Degut als grans canvis socials que Espanya va experimentar durant el canvi de segle, en una sola generació la prostitució canvià profundament les seves característiques (Martín Torpedo 2006: 11) a partir dels anys 1996 i 1997 (*Figures 5 i 6*). El fenomen de la prostitució es produeix en un context determinat i es desenvolupa dins un sistema concret que, inevitablement, demarcarà la conducta dels actors socials que participen influïts, aquests, per unes estructures preexistents que no determinen però sí condicionen l'acció individual i social (Gómez Suárez *et al.* 2015: 64). Com qualsevol negoci, la prostitució es regeix per la llei de l'oferta i la demanda, llavors, en un món tan canviant com fou el del pas del segle XX al XXI hagueren d'haver canvis per a seguir el ritme del context. Aquesta evolució dins la pròpia indústria afectà tant a la seva estructura com als agents involucrats i resultà en una cruesa cada vegada major que aprofità el món globalitzat per a crear xarxes internacionals que comportaren el creixement de les màfies de tracta de persones. La prostitució passà, doncs, d'una generalitzada localització de les activitats, amb bordells petits i dirigits per proxenetes del mateix territori, a la cultura dels macro-bordells amb abast internacional. Una representació fidedigna d'allò que succeïa al mateix moment amb el turisme dirigit al públic general i que ja ha estat esmentat en

l'apartat anterior: el començament del turisme de masses basat en els excessos i les ofertes irresistibles del tot inclòs.

7. Turisme sexual a Mallorca

7.1. Concepte i dades generals

El turisme de caire sexual no sorgí com una nova forma de turisme, sinó que els centres nocturns, bordells i cabarets que havien estat destinats a la població local evolucionaren i degut a la difusió del que allà es duia a terme traspassaren les fronteres polítiques per començar a ser reconeguts als diferents indrets. El segle XX resultà el començament d'aquest tipus d'activitats amb més força degut al sorgiment de majoristes de viatges que oferien expedicions als anomenats "paradisos sexuals" (Parrón Mate 2003: 29) com el gegant Club Med i el seu lema "*bouffer, bronzer, et baiser*" (menjar, bronzejar-se i fer l'amor). D'aquesta manera, entre mitjans dels anys 60 amb l'arribada de la píndola anti-conceptiva i principis dels 80 amb l'epidèmia del SIDA es donà tot un turisme sexual juvenil (Gordon 2002: 151) que fou precedent al sexe-turisme que es donaria després a partir de la darrera dècada del segle XX.

Segons l'*Organització Mundial del Turisme* (OMT), a principis del segle XXI (2001-2003), dels 700 milions de turistes que viatjaven cada any, el 20% d'aquests van reconèixer haver anat en cerca de sexe, representant un total de 140 milions de persones a l'any que realitzaren turisme sexual (Gerlero 2004: 152). Una noció de turisme molt fràgil que no contribueix a considerar la diversitat de modalitats d'intercanvis sexuals, econòmics i afectius que tenen lloc als espais vinculats a aquesta problemàtica (Piscitelli 2019: 192). La concepció del terme no es pot devaluar i intentar una definició simplista moltes vegades condueix a això mateix. És per això que després de la consulta de bibliografia, en aquesta investigació es pren com a més correcta la definició atorgada per Forero Medina (2015: 76) que parla d'un procés en el que interactuen, al menys, dos agents: la persona que viatja i la persona del país amfitrió, de manera conscient en la recerca de complir uns desitjos particulars dels subjectes per part d'algun dels dos o d'ambdós.

7.2. Anuncis i publicitat

Per entendre la posterior explicació de l'evolució del turisme sexual entorn l'illa de Mallorca, s'ha d'observar la importància de la difusió d'aquest mateix a diferents àmbits:

els diaris estatals i la publicitat a la xarxa. El 12 de desembre de 2008 fou aprovat el *Pla Integral contra la Tracta d'Éssers Humans amb Fins d'Explotació Sexual*, amb la intenció de promoure el control dels anuncis de contactes als principals mitjans de comunicació (Megías Quirós 2013: 434). La major part dels serveis, fins al moment, s'oferien tant a través de la xarxa com de la premsa diària, estimant-se que podien publicar-se diàriament entre 400 i 500 anuncis, convertint-se en un negoci que movia, només a l'estat espanyol, 18 milions d'euros a l'any, segons una estimació duta a terme pel Govern Central a l'any 2009 (Moreno 2019: 224).

Al llarg dels anys, la publicitat sobre sexe ha variat en forma i contingut com també en volum d'aparició, però sempre ha estat un gènere amb missatges potents i atrevits que han creat al seu voltant un imaginari que va des de la insinuació fins a, pràcticament, la pornografia (Raventós Rabinat 2001: 6). Aquest canvi ve donat, fonamentalment, per l'esclat d'internet i les xarxes socials, donant-se una evolució que passà de la premsa escrita a la difusió via online. Tant i que s'ha de tenir en conta per aquest anàlisi que el creixement d'internet fins a com el coneixem avui en dia es donà més tard del període aquí estudiat. Així doncs, els següents sub-apartats representaran l'evolució del físic a la xarxa i de com aquesta començà a posar les bases del que vendria després.

7.2.1. Anuncis als diaris estatals

Quasi la totalitat de la premsa escrita omplia les seves seccions d'anuncis fins fa no gaire amb un gran nombre de comunicacions explícites sobre *relax*, massatges i contactes. Tot i no aparèixer mai la paraula "prostitució" com a tal, venia a ser el mateix, oferint de cada anunci una descripció suggeridora juntament amb preu, serveis, telèfon i fins i tot, direcció i fotografies (Guereña 2003: 445). A través de la recerca per paraules clau es pot calcular quin és el volum d'aquesta activitat i amb això, la revista econòmica *Capital* va difondre que més del 60% dels anuncis classificats eren referents a prostitució suposant entre el 5 i el 10% de la facturació anual de cada diari (Curiel 2008: 11).

De fet, no es podria parlar ni tan sols d'actuacions aïllades relacionades amb l'àmbit de circulació del diari o la seva ideologia política, sinó que pareix ser una característica determinant de la premsa espanyola fruit de la tradició del país. En aquestes situacions la importància de les institucions hauria de ser clau en relació al posicionament a favor o en contra d'aquesta difusió mediàtica, emperò, els partits polítics tendeixen a una pèrdua de determinació davant la por al poc suport de la premsa (Rodríguez Borges/Torrado Martín

Palomino 2018: 102). Com succeí amb el PSOE quan a l'any 2010 intentà treure una llei per la qual quedaven prohibits els anuncis de caire sexual dels diaris i en aquest moment l'Associació d'Editors de Diaris Espanyols (AEDE) va emetre un comunicat mitjançant el qual deixava clar que aquesta proposta vulnerava la llibertat d'expressió i que si volien lluitar contra la prostitució havien d'intentar prohibir-la directament (diari *El Periódico* 2010).

No obstant, aquest fet tan generalitzat a la premsa del territori no ha seguit la tendència internacional europea on grans diaris com *Le Figaro*, *Libération*, *La Repubblica*, *The Guardian* o *Frankfurter Allgemeine Zeitung* rebutgen aquesta casta de publicitat (Rodríguez Borges/Torrado Martín Palomino 2018: 98). Dins aquest marc, i segons un estudi dut a terme per P. Rodríguez pel diari *La Razón* (2010), algunes de les principals potències europees com són Regne Unit, França i Suècia tenen polítiques contra aquest tipus de publicitat i altres com Alemanya i Itàlia, les quals no en posseeixen, sí que la regulen i la releguen a la premsa de caire sensacionalista amb poques excepcions.

Així, i centrant l'atenció en el cas d'estudi, a Mallorca la importància de la premsa ha estat sempre un fet fonamental en totes les àrees, inclosa la prostitució. Una manera de veure aquesta rellevància és analitzar els diaris per veure la quantitat de mencions que hi apareixen però, per anar una passa més enllà resulta més revelador examinar els diaris aliens per veure quina representació té la nostra illa fora dels seus límits geogràfics. D'aquesta manera, i per a la realització d'aquest anàlisi, s'ha agafat com a representant el diari *La Vanguardia* ja que al ser originari de Barcelona i amb una ideologia de caire més moderada pot resultar interessant.

En atenció a això, dins la secció de classificats es troben tota mena d'anuncis i ofertes de feina, i aquestes darreres són les majoritàries en quant a la menció de Mallorca. Durant el període analitzat, és a dir del 1992 al 2008, s'hi dona una evolució en la tipologia dels anuncis que es veu marcada pel canvi de segle (*Figura 7*). Abans del 2000 es poden observar pàgines plenes de fotografies explícites i anuncis que atorguen la importància al salari i les condicions, mentre que quant més avança el temps, fins a arribar a l'any 2007, més pes se li dona a l'aspecte i la presència de les candidates a la feina. Resulta significatiu aquest canvi de paradigma, però a la vegada sembla lògic si es té en conta com evolucionà la indústria de la prostitució i la representació de la dona en general. Amb l'entrada al negoci de màfies internacionals, cada vegada més presència d'internet i l'apertura a milers de possibilitats, els requisits dels clients en quant a les dones prostituïdes variaren i es cercaren cada vegada prototips més concrets i per això els

anunciant varen començar a posar més exigències, fet que es veu perfectament plasmat als exemples oferts a l'apèndix. A part, i com s'observa a l'anunci de 1996, l'entrada d'organitzacions criminals suposà també la presència de la tracta de persones al moure dones d'una banda a una altra per cobrir les necessitats específiques de cada territori.

Amb l'envergadura que arribà a aconseguir aquesta publicitat, a l'abast de qualsevol persona que pogués permetre's comprar el diari o fullejar-ho a casa seva, incloent molts menors d'edat que començaren les seves primeres passes al món del sexe amb una idea distorsionada, agafà força el debat sobre si hauria de poder trobar-se aquesta als diaris. Fou tal el debat que a l'any 2003 Lluís Ballester, Carme Orte, Jaume Perelló i Maria Margalida Jordà (2003: 142-143) dugueren a terme un qüestionari que es repartí als partits polítics amb representació al Parlament de les Illes Balears: *Partit Popular (PP)*, *Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE)*, *Els Verds*, *Esquerra Unida de les Illes Balears (EU)*, *Partit Socialista de Mallorca (PSM)* i *Unió Mallorquina (UM)* entre el que constava la qüestió de la responsabilitat dels diaris en el tema de la prostitució. Les respostes (*Figura 8*) resultaren variades, quedant els partits d'esquerres amb una opinió marcada en contra de la difusió als mitjans de comunicació, manco el PSM amb una resposta que defensava als diaris com a intermediaris i no causants del problema, i els partits de dretes amb sortides més neutres. Com ja s'ha esmentat al començament de l'apartat, ara bé, els partits polítics tendiren a tractar el tema de manera força superficial per por a perdre un suport tan gran de cara a la legislatura com és la premsa.

7.2.2. Publicitat a la xarxa

De cara al desenvolupament de la prostitució, l'auge i desplegament d'internet ha tingut un paper clau per a que aquesta arribi a l'abast de tothom. Una gran part del consum de prostitució (oferta-demanda) relacionat amb les noves tecnologies (sobretot pàgines web i telèfons mòbils), les quals han permès que la tradicional relació cara a cara sigui substituïda (Cardell Miralles 2017: 23), s'ha vist afectat per aquests nous contextos. Aquest tipus d'activitat posseeix ambdues cares d'una mateixa moneda: pels clients resulta inclús més fàcil arribar a contactar amb les dones i es troben protegits per l'anonimat que ofereix internet i la comoditat de les seves llars (Caroço Amaro 2011: 62), mentre que les dones veuen perdut el poc control que posseïen sobre el negoci del seu cos.

Si ben es cert que, com s'ha comentat amb anterioritat, l'expansió de les pàgines web és un fenomen més recent i que la majoria d'aquestes tenen fundacions de més enllà de 2010, n'hi ha exemples més remots. Segons explica Cardell Miralles (2017: 24) a partir de les dades de Ballester i Perelló (2013), existeixen diverses tipologies de pàgina web (*Figura 9*) i cada una d'aquestes es poden aplicar a la conjuntura mallorquina. L'illa balear posseeix entrades a infinitat de llocs webs que van des de guies especialitzades del territori a fòrums d'experiències passant per pàgines de contacte.

De fet, dins les mateixes pàgines hi ha escales d'implicació amb el sexe degut a que n'hi ha que no publiciten serveis de pagament, sinó que parlen de disponibilitat de dones a la zona o llocs on sortir de festa. Tant i això, aquest és el pas previ a la sol·licitud de serveis al trobar-se en aquests centres els majors punts de prostitució responent a la demanda turística. Exemple d'aquesta tipologia és *HookUpTravels.com* on es dona una explicació detallada de Mallorca amb tot el que s'ha de saber sobre les dones que hi viuen, arribant inclús a publicar una graella amb diferents puntuacions (*Figura 10*), juntament amb informacions sobre les millors localitzacions, riscos, alcohol, drogues i allotjament. Representació fidedigna del model turístic que es posseeix i la imatge que es projecta cap a l'exterior amb publicitat directament en idiomes estrangers com anglès, alemany, francès i rus que reclamen l'atenció d'aquest prototip de turista del tot inclòs amb desfàs i cap respecte cap a l'indret visitat.

Un altre nivell de promoció és a través de les pròpies pàgines dels establiments que es dediquen a aquestes activitats. Malgrat, segurament, no posseir aquestes eines a principis de segle, la seva difusió es donava en el moment per altres mitjans com els ja esmentats diaris, fulletons i el més important, el boca-orella. Així, es troben aquests llocs web d'empreses que duen molt de temps al negoci com és el cas del *Delfos Girls* (Av. Gabriel Roca, 28. Palma) on es poden observar fotografies del lloc, formes de contacte, descripcions i història (de fet, es menciona que la seva fundació tingué lloc al 1996) tot disponible en tres idiomes: anglès, alemany i castellà. Un altre exemple és el de *Star Girls* (Av. de Joan Miró, 285. Palma) on a part de la informació bàsica, es troben també fotografies de les dones que ofereixen els serveis i els esdeveniments que organitzen. I, finalment, a part dels clubs tradicionals n'hi ha d'especialitzats en *streaptese* que tenen molta tradició a països com França i Anglaterra i que també ofereixen els seus serveis a través d'internet com el *Honeys Lap Dance* (C/ Punta Ballena, 24. Calvià). De més a més, l'abastament d'aquest tipus de negoci és tan potent que s'hi publiquen anuncis a diaris estrangers de cerca de feina per a ballarines com es pot observar a la *Figura 11* on es veu

un anunci de l'any 2003, demostrant així que s'han cercat des de fa temps un tipus de treballadores que resultin familiars als visitants que trepitgen l'illa.

Per acabar, les dues darreres tipologies de pàgina web estan relacionades sent més properes als usuaris al tractar-se de fòrums sobre el tema i pàgines de contactes. Aquí hi existeixen diferents títols com *Pasion.com*, *Nuevolquo.com* o la pàgina alemanya *SexGuide.com* totes elles amb entrades exclusives per Mallorca. Dins aquestes pàgines de contactes abunden les fotografies explícites, les descripcions, localitzacions, números de telèfon i serveis oferts, és a dir, una total exposició de la privacitat i un risc molt gran per a les dones. Aquesta prostitució deslocalitzada, practicada a habitatges personals, s'ha expandit i ha facilitat els tràmits permetent veure com cada vegada més aquestes activitats són dutes a terme amb flexibilitat. Com a resultat d'aquesta generalització, i inclús normalització, del sexe de pagament estan els fòrums on homes de totes les edats i nacionalitats comenten les seves experiències sexuals amb prostitutes. D'aquests podem trobar de dos tipus: fòrums en castellà d'homes que normalment no visiten l'illa sinó que l'habituen (com per exemple *Follatmallorca.com*) o pàgines en altres idiomes de visitants que poden o venir directament pel consum de sexe de pagament o poden haver-ho trobat de forma casual. Per aquest darrer exemple tenim *Internationalsexguide.com*, una de les pàgines més longeves on es troba una primera publicació sobre Mallorca a l'any 2004:

As for Palma, I'd bet money that the old part of the city (the "gut") still has the bars where the pros are thick as thieves. There should be a "Tres Estrellas" bar somewhere in the middle of that area. Of course this was 20 years ago, but things generally remain the same in port cities such as Palma, IMHO (International Sex Guide. 04/01/2004).

Aleshores, la web es troba repleta de comentaris d'aquesta índole on es vexa a les dones i es descriuen les trobades sexuals amb tota mena de detall. També s'inclouen recomanacions, ubicacions i maneres de viatjar des de l'estranger directament per a la consumició d'aquesta indústria. Representant a la perfecció aquest turisme sexual del qual es parla i que ha vist re-configurats els circuits mundials degut a la contribució d'internet (Piscitelli 2005).

7.3. Evolució dins l'illa

El turisme sexual no floreix en contextos on la població local manca d'interès econòmic/sexual en els visitants en cerca de sexe (Piscitelli 2019: 192), els quals a la

vegada viatgen a aquests destins per un paisatge determinat de platja, mar i sol (Forero Medina 2015: 77). És per això que a Mallorca les organitzacions criminals, i les dones prostituïdes al marge d'aquestes, varen saber jugar les seves cartes i vincular-se a serveis d'allotjament, centres d'espectacles, massatges i agències particulars (Gerlero 2004: 153).

Aprofitant les infraestructures ofertes per l'illa a partir de l'esclat turístic i dels Jocs Olímpics de 1992, els clients tradicionals de prostitució començaren a coincidir amb una nova clientela com eren els turistes que començaven a envair el territori atrets per l'oferta molt més barata que als seus països d'origen (Guereña 2003: 442). Així, sumant la visibilitat i la tolerància oficial cada vegada major cap a la prostitució, l'estat espanyol es convertí, de fet, en un destí de turisme sexual per a estrangers (Guereña 2003: 449). Realment, aquesta relació d'oferta i demanda internacional semblava respectar els models clàssics de dominació (Gerlero 2004: 158), on els països del nord eren aquells que demandaven mentre que els països del sud, usualment més pobres, eren els que posaven l'oferta.

Així doncs, s'ha de parlar d'una diferenciació clara entre turisme amb i sense diners. Els desplaçaments d'aquells més solvents econòmicament que volien consumir prostitució no es donaven de la mateixa manera. Entre aquests grups socials destacaven els itineraris programats, moltes vegades amb els serveis d'acompanyament (les conegudes com a *escorts*) contractats des del país d'origen a través d'agències exclusives i, posteriorment, a través d'internet. Ergo, el sexe venal consumit per aquesta tipologia d'usuaris no s'assemblava a la realitat del lloc visitat ans que els serveis eren donats per prototips de dones acord a l'estatus d'aquests estrangers. De fet, i així ho explica l'antic propietari d'un dels bordells més famosos de l'illa, el *Mustang Ranch*, a una entrevista realitzada per M. Vallés pel *Diari de Mallorca (Figura 12)*:

También había turistas que venían directamente del aeropuerto a mi casa. Se pasaban cuatro días allí a lo grande, y sin mirar precio. Regresaban a su país sin haber pisado un hotel. A veces ponían la excusa del golf, y repetían cada año (Vallés 2012).

Això sí, s'ha de tenir en ment que no tot el turisme que es donà en aquest període corresponia a l'estereotip d'habitant del nord d'Europa amb doblers que venia a la nostra a illa a passar unes vacances de luxe, sinó que s'ha de tenir en compte al turista, normalment més jove, que venia atret per l'oferta barata i el tot inclòs dels grans hotels.

De fet, els majors ressorts turístics tenien la seva pròpia cultura artificial de vacances, la qual tenia molt a veure amb el sexe (Lee 1996: 49) i els excessos. Demostrant d'aquesta manera que els ambients no eren comuns, que la divisió entre consumidors era evident i que tot i no haver-se pogut identificar de manera precisa l'oferta a les zones turístiques de l'illa degut a la seva dificultat a l'hora de quantificar les activitats per mor de la "seva mobilitat i els canvis d'un any a un altre" (Ballester *et al.* 2003: 113), no es freqüentaven les mateixes zones si tenies la cartera plena o si no tenies res a les butxaques.

La veritat és que el turisme de masses, aquest que respon a la descripció donada anteriorment de joves sense doblers els quals cerquen desfàs, forma part de l'explicació multi-causal de l'aparició del turisme sexual a Mallorca. Abans, mitjans els anys 80, la prostitució es donava a bordells petits, amb dones autòctones que duïen a terme aquestes activitats de forma quasi familiar (Cobo 2017: 108), els quals foren substituïts per megalocals de *striptease*, plens de *showgirls* exhibint-se amb la mínima roba possible. Aquests locals caracteritzats per una prostitució que es podria denominar com a *light*, ja que les dones no es trobaven obligades a mantenir relacions amb els clients i a més podien guanyar molts de doblers, quedaren al passat (De León 2012: 71).

Tot seguit, es pot afirmar que es donà una evolució entorn la prostitució a mesura que s'introduïen elements com el turisme de masses, les màfies internacionals i la tracta de persones. Aquesta metamorfosi passà per diferents estadis: prostitució al carrer, als locals i, darrerament, als domicilis.

7.3.1. Canvi en l'origen dels agents

El turisme sexual estimula el creixement del tràfic de persones, inclús en aquells estats on la prostitució és legal (Lagunas 2010: 84). És per aquest motiu que a Mallorca, a mesura que aquest tipus d'activitats es tornaven més i més conegudes, es donà un canvi en els agents involucrats dins el món de la prostitució. Hi hagué una substitució de treballadores locals per dones estrangeres, normalment més joves, que en la majoria dels casos no posseïen els papers necessaris per a portar una vida legal aquí (Ballester *et al.* 2003: 119).

Una nova onada de colonialisme assotà als països en desenvolupament, on les dones de la perifèria es convertiren en el darrer "recurs verge", un bé que les organitzacions internacionals pogueren comerciar sense escrúpols (Oppermann 1999: 253) aprofitant la posició de poder que ostentaven. Un dels punts que jugà a favor dels proxenetes, i que

ells coneixien molt bé, era la desesperació de les dones juntament amb l'allunyament dels seus cercles sentimentals. Prometent una nova vida que els permetria donar sosteniment a les seves famílies se les portaven a milers de quilòmetres en una situació de total aïllament. En molts de casos a aquesta conjuntura se li sumava el fet que els hi eren requisats els passaports i se'ls hi demanava el pagament d'un deute que corresponia als costos de transport i manteniment. Es veu, doncs, un procés mercantilitzat a través de viatges finançats per propietaris de clubs que són els que més s'aproximen a l'idea de grups organitzats transnacionalment per a l'explotació de la prostitució (Piscitelli 2019: 190).

La diversitat de procedències responia a una sèrie de criteris més o menys relacionats amb els requeriments per part dels clients, al ser aquests els que a través dels seus gusts i preferències mouen el mercat, no directament, però sí indirectament, ja que els proxenetes saben adaptar-se veloçment a la demanda. A les Illes Balears, actuaven a l'any 2008 diverses xarxes de prostitució de Llatinoamèrica, Europa de l'Est i l'Àfrica Subsahariana, mentre que la tracta de blanques provinents del Sud-est asiàtic no tenia pràcticament incidència a la Comunitat Autònoma (*Europa Press* 2008). Aquesta tendència, no obstant, es venia donant des de feia temps i així ho demostren les dades recollides al 2003 arreu dels carrers de Palma per Ballester *et al.* (2003: 111) on es mostren els països d'origen de les dones que oferien els seus serveis durant aquest període (*Figura 13*) Es pot observar en aquestes una predominança de les dones procedents de Colòmbia, Veneçuela i Brasil, al complir aquestes unes característiques físiques i de caràcter que resultaven cridaneres pels consumidors (*Europa Press* 2008). I d'aquelles provinents d'Àfrica, les quals es trobaven en una doble situació de marginalitat al no conèixer tampoc cap dels dos idiomes de les illes (Ballester *et al.* 2003: 111).

No obstant això, el canvi en nacionalitat no tingué lloc només dins les prostitutes, sinó que els proxenetes també passaren per una evolució. Els antics clubs, ja mencionats amb anterioritat, dirigits per mallorquins a escala local i pràcticament establerts com un lloc de reunió pels homes dels diferents municipis, passaren a mans de màfies internacionals. Els motius d'aquest canvi, tot i ser variats, es veuen parcialment reflectits en l'entrevista a Juan Garau, agafada com exemple una altra vegada al ser una font necessària per entendre el món del sexe venal a l'illa. Així, el propietari del *Mustang Ranch* contà un cas proper a ell en el que: “*Han cerrado un club muy famoso de Alcúdia, ponen muchas de hasta cien mil euros. Por lo que yo sé, cogen el relevo búlgaros o rumanos, y el español se retira*” (Vallés 2012).

Resulta força interessant aquesta declaració ja que reflexa la situació que es visqué en aquest període de temps on degut a les circumstàncies tant legislatives com globals, amb el trànsit de persones i la internacionalització en molts àmbits, molts mallorquins deixaren d'explotar aquest *modus vivendi*. Al 2007, el Congrés va rebutjar la possibilitat de regular o prohibir rotundament les activitats relacionades amb el negoci del sexe, al considerar que distingir el tràfic de persones i la prostitució era molt complicat (Moreno 2019: 224). Aleshores, la situació quedà en un limbe poc favorable per als petits negocis que no pogueren suportar les pressions que mantenir les seves fonts d'ingressos suposaven i hagueren de cedir a favor del crim organitzat estranger. Unes organitzacions que ho tenien tot sota control, arribant inclús a donar-se una rotació de les dones que passaven de la Península a les Illes i viceversa amb una freqüència significativa (Ballester *et al.* 2003: 119) que permetia complicar la feina de les autoritats pertinents per identificar a les dones i poder brindar ajuda.

7.3.2. Camí cap a la prostitució deslocalitzada

Únicament a Mallorca el negoci de la prostitució, amb unes 2500 dones mínim permanentment que l'exercien, movia a començaments de segle XXI un total d'entre 50 i 72 milions d'euros a l'any (Ballester *et al.* 2003: 107). Aquest, en tot cas, no s'ha produït sempre de la mateixa forma, sinó que s'ha pogut observar una evolució en la seva tipologia majoritària degut als canvis tant en la societat com en les voluntats dels clients. És per això que es pot parlar d'un recorregut que començà amb la prostitució de caire més bàsic i més representativa, aquella que té lloc als carrers, per després passar als locals i bordells i finalment arribar a la seva forma més complexa de totes: la prostitució deslocalitzada als pisos particulars.

Al març del 2003, el govern balear i l'Ajuntament de Palma apostaren igualment per regular i legalitzar la prostitució a Balears, al mateix temps que la policia exigia el tancament de tots els prostíbuls (Guereña 2003: 448). D'aquesta manera, les Illes es col·locaren aquell mateix any al capdavant en consum de prostitució, d'homes entre 18 i 49 anys, a l'estat espanyol amb un 40% del total (Curiel 2008: 14). Per estiu, a sobre, la quantitat de prostitutes que actuaven creixia a causa de l'inici de la temporada turística alta que, entre altres efectes, comportava una major demanda d'aquest tipus de prestacions tot i que realment no és possible conèixer en quina quantitat (*Europa Press* 2008).

La prostitució de carrer es trobava estesa arreu de l'illa i d'aquesta manera, considerant només els enclavaments amb una oferta permanent de més de vint dones, el nombre d'aquestes zones es redueix de manera considerable restant únicament: "Amanecer, Arenal-Palma, El Terreno, Es Fortí, Foners, Hipòdrom, La Soledat (Nord), Pere Garau, Plaça de Toros, Santa Catalina, Sindicat i Son Armadans" (Ballester *et al.* 2003: 112). Malgrat es tractava d'un nombre significatiu d'emplaçaments, encara eren més aquells en els que es pogué comptabilitzar presència de prostitució (*Figura 14*) durant l'any 2003. Entre ells destacaren les zones del centre de Palma (*Figura 15*), un fet essencial al tractar-se de la capital de l'illa i la localitat amb més quantitat de trànsit de persones que, a més a més, contava amb la demanda potencial més plural (Balaguer Huguet 2003: 169). I també podien trobar-se prostitutes a les zones costeres, com S'Arenal o Alcúdia, que solien ser les zones que més turistes rebien en temporades altes i que, en conseqüència, tendien a la massificació i descontrol precedent al consum de sexe de pagament. Un altre fet que es pot observar a les taules (*Figura 16*) és que la prostitució de carrer quedà, quasi al complet, destinada a dones d'origen africà, sobretot nigerianes i senegaleses (52,3% de la totalitat de prostitució de carrer), o espanyol (28,1%), completant l'oferta dones de diverses procedències que encara no havien passat a pisos (Ballester *et al.* 2003: 119).

Moltes foren les localitats que es sumaren a la política de sancionar administrativament a les prostitutes i als clients des de que Barcelona aprovà la seva Ordenança de mesures per a fomentar i garantir la convivència a l'espai públic el 23 de desembre de 2005 (Moreno, 2019: 228) però dins aquestes no podem contar a Mallorca. Per regla de tres, l'illa seguí duent a termini aquestes activitats que resultaven molestes per a la resta d'habitants degut a que implicaven una bateria d'accions que no coincidien amb el que la majoria considera com a una coexistència tranquil·la. Endemés, eren considerades com immorals i abusives amb les dones pel context en el que es donaven, perquè de fet, les persones tendeixen a oblidar aquesta problemàtica tan pecaminosa quan s'exerceix a establiments tancats que interrompen manco amb la seva vida quotidiana: les cases de prostitució.

Existien diferents clubs amb grandàries variades: aquells petits que no reunien més de deu dones, els mitjans amb una quantitat d'entre deu i vint-i-cinc dones i, finalment, els grans que podien arribar a cinquanta dones o més (Ballester *et al.* 2006: 39) però cal mencionar que els que resultaven més generalitzats eren els de grandària petita o mitjana. Aquesta qüestió responia a un fet concret i que tenia a veure amb el model de prostitució que es donava a l'illa, és a dir, al sud de la Península Ibèrica la major part de locals es

tractaven de macro-clubs, mentre que el corredor turístic mediterrani posseïa més bé una indústria sexual organitzada també de cara al clientelisme estranger (Gómez Suárez et al. 2015: 29-30).

Igualment, hi havia presència d'aquests clubs de grandària considerable on, a demés, es donava una conjunció única: els propietaris renovaven a les dones amb assiduïtat, les quals s'acabaven desplaçant entre establiments, els quals podien o no estar ubicats a Mallorca (Ballester et al. 2006: 40). S'observa, doncs, l'existència de xarxes que s'encarregaven de l'intercanvi i moviment de dones, és a dir, tracta de persones. Aquest és un punt que ha estat recurrent durant el discurs, tant a la publicitat com al canvi en els agents protagonistes, però és que veritablement suposava una problemàtica que denotava l'abast que el negoci tenia al període estudiat, i que encara avui en dia posseeix.

D'aquesta manera, es coneix que els locals que eren regulats durant els mesos de primavera, estiu i tardor eren principalment visitats pels turistes a la zona de la Platja de Palma (Balaguer Huguet 2003: 169), un dels punts clau per a l'explicació d'aquest fenomen de caire turístic. Ben mirat, els barris dins aquesta àrea (parlem aquí de zones com Can Pastilla, Les Meravelles i S'Arenal) es caracteritzaven per la presència de pocs punts de contacte però existien, com a reemplaçament, tota una sèrie de locals "de tipus club, *top-less* i barres americanes" (Balaguer Huguet 2003: 167) que cobrien l'augment de turistes que tenia lloc per l'estiu. En realitat, hi ha la certesa de que la prostitució era present a altres zones turístiques de costa com Magaluf, Cala Millor i Can Picafort que es pogué identificar, sobretot, a través d'actuacions per part de les forces de seguretat, amb motiu del tràfic de drogues, la presència de menors als indrets dedicats al negoci i altres accions de caire il·legal, per coneixement directe dels espais o, fins i tot, a través d'anuncis als diaris (Ballester *et al.* 2003: 113).

Un cas que no es pot deixar escapar és el del conegut gegant del turisme de masses i llibertinatge: Magaluf. Després d'haver sofert als anys 60 la més que coneguda balearització i convertir-se en la màxima representació d'aquesta al territori (*Mallorcadiario* 2007), la localitat començà el seu camí cap el que després seria el centre neuràlgic del sarau de la zona amb el seu màxim exponent: Punta Balena. A partir dels anys 80, amb l'entrada dels relacions públiques, amb la venda d'octaus publicitaris, i el començament de la vida fora dels locals s'anà donant un desplaçament que veié el seu punt àlgid a partir dels 2000 a pesar que presentava uns precedents significatius.

Els carrers principals s'ompliren de turistes, la seva majoria d'origen britànic, que trobaven al seu abast tot tipus de negoci que els hi ofería un sense fi d'opcions i que, amb

el pas del temps, cada vegada tenien més a la mà. Del que es parla en aquest punt és de com les dones dels diferents locals d'oferta sexual, a tots els nivells, al adonar-se de que el vertader negoci es trobava al carrer, deixaren d'esperar la clientela dintre de l'establiment i començaren a exposar-se als carrers al més pur estil del barri vermell d'Amsterdam. Aquesta exposició, sempre acompanyada de roba suggeridora i actituds acords a l'estètica, era més beneficiosa pels locals ja que en un moment en el que el món començava a avançar tan ràpid, ser tan visual i estar en un constant bombardeig d'informació i publicitat, els visitants estrangers necessitaven d'estímul directes per tal d'interessar-se per allò que una empresa podia oferir per sobre d'una altra.

Mallorca era a començaments de segle XXI *Las Vegas* d'Europa (Vallés 2012) i així es pot observar a través de l'evolució que fins ara s'ha considerat. La prostitució és un fenomen mòbil que ha anat canviant de manera constant i al qual les institucions que el combatien s'hagueren d'adaptar intervenint a tot tipus d'ambient: clubs, pisos, prostitució deslocalitzada a través d'internet... (*Diario de Mallorca* 2022). Arribà, doncs, el punt on la gran majoria de les dones que es prostituïen a Mallorca al 2006 ho feien a pisos regentats per alguna encarregada (Ballester *et al.* 2006: 39) al ser aquests més segurs per a dur a terme els serveis sexuals. Contar amb un pis privat atorgava a la dona prostituïda un risc molt menor al tenir aquesta el control del context al qual es desenvolupaven les accions (Cardell Miralles 2017: 10).

La prostitució als habitatges privats bevia molt de les noves tecnologies emergents que atorgaven una gran facilitat a l'hora de crear el contacte de forma directa prostituta-client, al poder aquests realitzar les gestions necessàries sense l'obligació d'acudir als enclavaments tradicionals (carrer i clubs). Unes localitzacions que suposaven l'exposició pública d'allò que s'estava duent a terme, mentre que els pisos protegien les seves identitats. En aquest cas, les implicacions de la prostitució deslocalitzada segons Ballester *et al.* eren les següents:

- “la pèrdua de control per part de tots els implicats, excepció feta dels que controlen el negoci;
- manca de paràmetres per a valorar què s'ofereix i com;
- més facilitat per ocultar les persones que hi estan implicades (negociant-proxenetes, dones i homes que ofereixen serveis, clients);
- facilitat d'estafa;
- canvi en les formes de relació sexual (a través d'imatges, sense contactes personals etc);” (2006: 38).

Si aquests punts s'analitzen amb deteniment, les conclusions que es poden extreure estan relacionades amb la despersonalització de les dones, el major control dels proxenetes i capitosts a costa de la resta d'agents, la ja mencionada facilitat per dur aquestes activitats en total secretisme, l'augment de les estafes entorn als serveis, amb objectius potencialment fàcils com són els turistes, i, finalment, el canvi en les relacions sexuals. Aquest darrer punt mereix una menció especial i és que un dels aspectes més importants dins l'evolució històrica que aquí s'està analitzant és aquest. L'alteració en les relacions de caire sexual fou un element que s'anà constituint amb el pas dels anys a mesura que la relació de cada individu variava en relació a la seva presentació a la resta del món. La facilitat de connectivitat i relació, juntament amb la velocitat existent per a l'intercanvi d'arxius multimèdia, obrí les portes d'un nou món online on tot es trobava amb més senzillesa i sense aparents conseqüències.

A nivell estatal, a partir del desenvolupament de les comunicacions i el turisme, s'arribà, a l'any 2008, a pagar-se al dia un milió de serveis sexuals en una realitat en la qual hi havia entre 400.000 i 500.000 dones dedicades a la prostitució (Moreno 2019: 224). Arribant així a la data límit de la cronologia marcada per aquesta investigació, es queda la situació en un punt on la preponderància de les activitats relacionades amb la prostitució la tenien els pisos privats. On conflüen tots els aspectes que s'han anat exposant i que s'anaren sumant entre ells com el canvi ètnic en els protagonistes, l'apertura cada vegada més a un mercat internacional que aprofitava les seves visites per a consumir sexe venal i l'empenta de les noves tecnologies per a una facilitació de la feina del comprador.

8. Cloenda

Sempre s'ha presentat la prostitució com l'ofici més antic del món i se'ns ha blanquejat la seva presència a la societat a través d'un sense fi de mecanismes que han vingut donats de la mà de les dues principals casuístiques de l'existència, encara avui en dia, del sexe de pagament: el patriarcat i el capitalisme. Avui en dia, la prostitució no es podria entendre fora del marc capitalista, a partir del moment en el que fan la seva aparició les polítiques econòmiques neoliberals (Jaenes/Márquez 2019), ni tampoc de l'idea patriarcal del dret de l'home al manteniment de relacions sexuals.

Aleshores, i en un punt més proper a aquesta recerca, la hipòtesi que es plantejava al començament sobre la importància del turisme sexual a la Mallorca del canvi de segle

(1992-2008) pot ser pràcticament confirmada al haver analitzat diferents aspectes de la vida mallorquina que s'entremesclaren per donar pas a una nova oferta pels visitants de l'illa. Tenint en compte que el període estudiat aquí resultà el precedent total d'allò que després esclataria a escales inimaginables al seu començament, i amb tot i no haver pogut aportar les dades absolutes que s'haguessin desitjat degut a la impossibilitat de trobar aquestes per mor de la tipologia de camp que s'està estudiant: un que no pot ser quantificat per causa de la mobilitat que aquest mateix presenta. Queda clar l'abast que aquesta tipologia de turisme va aconseguir i, en atenció a això, aquesta s'ha de relacionar, com ja s'ha fet durant l'escrit, necessàriament amb el turisme de masses.

La prostitució respongué a la tessitura que s'estava donant i adaptà les seves pràctiques a la quantitat de turistes que, cada vegada més, trepitjaven la nostra illa. Així doncs, el turisme sexual sorgí de la concentració d'oferta sexual als punts clau on més visitants s'acumulaven i on s'aprofitava la conjuntura per perpetuar segons quines pràctiques que, moltes de vegades, no estaven permeses als països d'origen. Mallorca es consolidà en aquest canvi de segle com un espai lliure d'equipatge pels seus visitants, els quals utilitzaren l'illa com a punt de desconexió no només a nivell de relax, sinó també de distància de la moralitat. Els nuclis turístics, no només els clàssics Magaluf o S'Arenal, foren poblats durant els estius del 1992 al 2008 per milers i milers de viatgers amb objectius molt clars que passaven per les conegudes com a quatre "s": *sea, sun, sand* i *sex*. Se li sumaren a aquestes dos condicionants que agreujaren l'atmosfera i que des de llavors han acompanyat als turistes en massa: l'alcohol i les drogues de tot tipus. Aquest còctel de condicionants força explosius portaren les conseqüències que ningú pareixia esbrinar però que estaven clares des del començament, cada estiu que passava aquests punts neuràlgics es convertien més i més en llocs inhabitable pels autòctons mentre que les activitats il·lícites s'estenien i perpetuaven tradicions abusives.

De la mateixa manera que ja s'ha esmentat, no s'han pogut oferir totes les dades possibles per a la realització completa d'un anàlisi històric, encara que sense aquestes s'ha pogut donar d'igual manera un discurs lògic, ordenat i clar. Estudiar aquests temes sempre porta aquests riscos, trobar-se amb poques dades quantitatives que no et permetin, en un principi, crear una explicació objectiva. A pesar d'aquest condicionant, la feina s'ha pogut treure endavant per l'acció d'haver llegit entre línies, d'haver entès els contextos més amplis i haver-los aplicat al lloc que ens ocupa i, també, al haver combinat tècniques i disciplines sempre des d'una perspectiva històrica.

És per això que, degut a les dificultats, aquest treball més que tancar la temàtica proposada el que fa és obrir l'espectre de possibilitats que es poden tractar. Hi ha molts temes que poden sorgir a partir d'aquestes pàgines, aspectes que s'han deixat caure però ran dels condicionants han hagut de quedar com qüestions anecdòtiques o aspectes que no s'han presentat pel fet que no estaven tan relacionats amb el turisme sexual com a tal. Alguns exemples d'aquestes propostes podrien ser: la prostitució infantil que cada vegada agafa més força a Mallorca i que podria estudiar-se el seu origen i la seva evolució, el canvi en les relacions sexo-afectives des d'una perspectiva històrica i de gènere i, finalment, la continuació d'aquesta cronologia del turisme sexual que podria estirar-se cap als dos extrems: més cap al passat i més cap al present.

A l'últim, dur a terme un escrit d'aquestes característiques, malgrat ser reconfortant, suposa un desgast psicològic de proporcions remarcables. S'ha de tenir present la matèria tractada i el més important de tot, s'ha de tenir en ment que encara que és un treball acadèmic que tracta dades objectives, al final, aquí s'està parlant de persones. Éssers humans que viuen la realitat que aquí s'aborda i que, irremeiablement, es devalua al posar-s'hi tots els lectors les ulleres d'historiador. És per això que la redacció d'aquest treball ha estat tot un viatge a través del re-descobriment, de la posada en valor i de la reflexió sobre les idees preconcebudes i aquelles qüestions que es coneixien però no s'entien.

9. Relació de figures

Figura 1. Esquema dels objectius que cerca aquest treball d'investigació.....	3
Figura 2. Respostes a l'afirmació "el turisme genera un canvi important de la cultura local".....	36
Figura 3. Estructura que contextualitza el fenomen de la prostitució.	37
Figura 4. Exemples dels tres enfocaments jurídics que donen resposta al fenomen de la prostitució.	37
Figura 5. Canvis fonamentals produïts des de 1996/1997.....	38
Figura 6. Comparança de la prostitució al carrer d'abans i el moment de l'estudi	38
Figura 7. Seguit d'anuncis a la secció de "Classificats" del diari La Vanguardia (1992-2007).	40

Figura 8. Opinió dels diferents partits polítics amb representació al Parlament de les Illes Balears sobre el grau de responsabilitat dels mitjans de comunicació, especialment els diaris, dins el tema de la prostitució a l'any 2003	41
Figura 9. Tipologia de les pàgines web destinades a les ofertes sexuals a la dècada 2010-2020.	42
Figura 10. Puntuació atorgada per la pàgina web Hook up travels a l'illa de Mallorca	42
Figura 11. Anunci de cerca de ballarina de streaptese o pole dance per a un club de Mallorca.	43
Figura 12. Entrevista realitzada a Juan Garau, antic propietari del Mustang Ranch, pel Diari de Mallorca (Vallés 2012).	44
Figura 13. Països d'origen de les prostitutes que exerceixen la seva activitat als carrers de Mallorca.	45
Figura 14. Zones dins la Mallorca del 2003 juntament amb la concentració de prostitució expressada en casos recollits i percentatge representatiu dins el total.....	47
Figura 15. Distribució de la prostitució femenina a la ciutat de Palma a l'any 2003....	47
Figura 16. Països d'origen de les prostitutes segons l'àmbit de contacte al 2003.....	48

10.Referències

10.1. Audiovisuals

Jaenes, M.; Márquez, R. (Directores). (2019). *¿Qué co#o está pasando?* [Documental]. Pokeepsie Films, The Other Side Films, Netflix España.

10.2. Bibliografia

Alcázar-Campos, A. (2009). *Turismo sexual, jineterismo, turismo de romance. Fronteras difusas en la interacción con el otro en Cuba.* Universitat de Granada

Albero, P. *et al.* (2006). *Sexe en venda a Mallorca. La prostitució femenina a Mallorca.* Palma: Lleonard Muntaner.

Aparici, E. *et al.* (2003). *La prostitució femenina a les Balears. Aproximació sociològica, enfocaments i perspectives.* Palma: Lleonard Muntaner

Ballester, L. *et al.* (2003). *Estudi sobre la prostitució femenina a Mallorca.* A E. Aparici *et al.*, *La prostitució femenina a les Balears. Aproximació sociològica, enfocaments i perspectives* (pp. 103-157). Palma: Lleonard Muntaner

- Ballester, L.; March i Cerdà, M.; Orte Socias, C. (2006). Sexe en venda a Mallorca. Escenaris del risc. La prostitució femenina. A P. Albero i M. Arriba, *Sexe en venda a Mallorca. La prostitució femenina a Mallorca* (7-60). Palma: Lleonard Muntaner.
- Bartolomé Díaz, A.; Martín Ruiz, V. i Arriba Guitérrez, M. (2006). La prostitució: un debat obert davant una realitat canviant. A P. Albero i M. Arriba, *Sexe en venda a Mallorca. La prostitució femenina a Mallorca* (pp.149-161). Palma: Lleonard Muntaner.
- Beltrán, J. B. (2007). «Migraciones: el imán de la especulación turística y residencial». *Ecología política*, (33), 65-68.
- Benítez, J; Ginard, A.; Gotarredona R. i Ripoll, A. (1994). El turisme a les Illes Balears. Aspectes econòmics i socials. A J. Benítez Mairata, A. Ripoll Martínez i S. Serra Busquets (Ed.), *Turisme, Societat i Economia a les Balears* (pp.87-110). Palma: Fundació Emili Darder.
- Benítez, J.; Ginard, A. (1994). El turisme i les seves implicacions socials, territorials i econòmiques a les Illes Balears. A J. Benítez Mairata, A. Ripoll Martínez i S. Serra Busquets (Ed.), *Turisme, Societat i Economia a les Balears* (pp.111-118). Palma: Fundació Emili Darder.
- Benito, R. M. (2016). «El turismo como sector estratégico en las etapas de crisis y desarrollo de la Economía Española». *International journal of scientific management and tourism*, 2(4), 81-115.
- Blanc, A.; Rojas, A. J; Sayans-Jiménez, P. (2017). «Erotofobia-erotofilia, asertividad sexual y deseo sexual de las mujeres inmigrantes que ejercen la prostitución». *Revista internacional de Andrología*, 15(1), 15-22.
- Blázquez-Vilaplana, B. (2017). «La trata de personas con fines de explotación sexual en España: elementos para la reflexión». *Revista Espiga*, 16(34), 183-196.
- Cardell Miralles, M. (2017). Prácticas de riesgo en los anuncios de páginas web de contactos. Universitat de les Illes Balears.
- Caroço Amaro, M. (2011). «La prostitución en la era digital: análisis de estructuras y contenidos de los anuncios publicitados en Internet». *Ex æquo*, (24), 61-78.
- Cillero Rada, A.; Nasarre Sarmiento, J. M (2015). Alterne, prostitución y contrato de trabajo. Universitat de Saragossa.
- Cobo, R. (2017). *La prostitución en el corazón del capitalismo*. Madrid: Los libros de la catarata.

- Curiel, P. B. (2008). *Prostitución y políticas públicas: entre la reglamentación, la legalización y la abolición*. Fundación Alternativas.
- Daich, D. (2012). «Prostitución, trata y abolicionismo: Conversaciones con Dolores Juliano y Adriana Piscitelli». *Avá*, 20.
- De León, M. E. (2012). *Las ocultas: una experiencia de la prostitución*. Madrid: Turner.
- Díez Gutiérrez, E. J. (2012). «El papel del hombre en la prostitución». *Igualdad*. Universitat de Lleó.
- Di Nicola, A. (2021). *The differing EU Member States' regulations on prostitution and their cross-border implications on women's rights*. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. European Parliament.
- Ferrari, C. (2008). «Tiempos de incertidumbre: causas y consecuencias de la crisis mundial». *Revista de economía institucional*, 10(19), 55-78.
- Ferreira Marinho, M.; Cappellano dos Santos, M. M. (2011). «Representaciones sociales del fenómeno turismo sexual: Análisis de notas periodísticas». *Estudios y perspectivas en turismo*, 20(5), 1175-1195.
- Forero Medina, N.C. (2015). «Turismo sexual: síntoma de la mercantilización de la vida humana». *Cuadernos Intercambio sobre Centroamérica y el Caribe*, 12(1), 73-95.
- Gerlero, J.C. (2004). «Turismo sexual». *Anuario de Estudios en Turismo vol. III*. Universitat Nacional de Comahue Neuquén.
- Gimeno, B. (2008). «La prostitución: aportaciones para un debate abierto». *Revista transversales*.
- Girard, C. I. G., & Gordillo, P. S. (2017). «Trata, prostitución y turismo sexual: España en la intersección». *Elementos para una teoría crítica del sistema prostitucional* (pp. 193-206). Editorial Comares.
- Godenau, D.; Martín, R. H. (1996). «Insularidad: ¿Un concepto de relevancia analítica?» *Revista de estudios regionales*, 45, 177-194.
- Gómez Suárez, A.; Pérez Freire, S.; Verdugo Matés, R.M. (2015). *El putero español: Quiénes son y qué buscan los clientes de prostitución*. Madrid: Los Libros de La Catarata.
- Gómez Suárez, Á., Pérez Freire, S.; Verdugo Matés, R. M. (2016). «Dominación, sexualidad masculina y prostitución en España: ¿por qué los hombres españoles consumen sexo de pago?». *Convergencia*, 23(71), 149-174.

- Gómez Suárez, Á.; Verdugo Matés, R. M. (2015). «La prostitución femenina en España: construyendo un perfil del cliente». *Papeles de población*, 21(86), 09-39.
- Gordon, B. M. (2002). «El turismo de masas: un concepto problemático en la historia del siglo XX». *Historia contemporánea*, (25).
- Guereña, J. L. (1995). «Los orígenes de la reglamentación de la prostitución en la España contemporánea. De la propuesta de Cabarrús (1792) al Reglamento de Madrid (1847)». *Dynamis: Acta hispanica ad medicinae scientiarumque historiam illustrandam*, 15, 401-441.
- Guereña, J. L. (2003). *La prostitución en la España contemporánea*. Madrid: Marcial Pons Historia.
- Guilbe, C. (2002). «La geografía de los “amores de emergencia”. La prostitución en las calles de San Juan de Puerto Rico (1991-2000)». *Revista de Ciencias Sociales*, 11, 1-28.
- Gutiérrez, E. J. D. (2009). «Prostitución y violencia de género». *Nómadas. Critical Journal of Social and Juridical Sciences*, 24(4).
- Heim, D. (2006). «La prostitución a debate: el abolicionismo desde la perspectiva de la defensa de los derechos de las trabajadoras sexuales». *Nueva doctrina penal*, 2, 441-467.
- Jeffrey, L. A. (2007). *Sex and borders: Gender, national identity and prostitution policy in Thailand*. University of British Columbia Press.
- Kibicho, W. (2016). *Sex tourism in Africa: Kenya's booming industry*. Routledge.
- Lagunas, D. (2010). «El poder del dinero y el poder del sexo: antropología del turismo sexual». *Perfiles latinoamericanos*, 18(36), 71-98.
- Lee, P. (1996). *Mallorca & Menorca: the rough guide*. Rough guides.
- López Riopedre, J. (2012). «Una aproximación etnográfica a la prostitución: cuando las trabajadoras sexuales hablan de los clientes». *RES. Revista Española de Sociología*, (18), 31-62.
- Martín Torpedo, P. (2006). «Prostitución organizada: género, raza, clase y globalización de la explotación. Secretaria de la Mujer del PCE». *Prostitución, Género y Clase*, 1-26.
- Megías Quirós, J. J. (2013). *Publicidad y prostitución*. Universitat de Cadis.
- Monserrat i Moll, A. (1994). *Turisme i ocupació a les Balears*. A J. Benítez Mairata, A. Ripoll Martínez i S. Serra Busquets (Ed.), *Turisme, Societat i Economia a les Balears* (pp.51-60). Palma: Fundació Emili Darder.

- Morcillo, S., & Varela, C. (2017). «“Ninguna mujer...” El abolicionismo de la prostitución en la Argentina». *Sexualidad, Salud y Sociedad (Rio de Janeiro)*, (26), 213-235.
- Moreno, E.B. (2019). «La prostitución en España: el limbo de la ilegalidad». *Estudios penales y criminológicos*, 39.
- Oliveira, R. D. S. (2012). «Las redes de prostitución y tráfico de mujeres en la frontera Brasil-Venezuela por las carreteras BR-174 y troncal 10». *Espacio abierto*, 21(2), 325-343.
- Oppermann, M. (1999). «Sex tourism». *Annals of tourism research*, 26(2), 251-266.
- Ortega, M. (1996). «Historia y género». *Realidad: Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*, (54), 817-824
- Oso, L. (2008). «Mujeres latinoamericanas en España y trabajo sexual: un laberinto circular». *América Latina migrante: Estado, familias, identidades* (pp. 223-239). Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales (FLACSO).
- Parrón Mate, N. (2003). Tràfic internacional de dones, les noves rutes comercials? A E. Aparici et al., *La prostitución femenina a les Balears. Aproximació sociològica, enfocaments i perspectives* (pp. 25-38). Palma: Lleonard Muntaner
- Pérez, E. A. (2004). *Las actitudes de los residentes en Baleares frente al turismo* (núm.7). Universitat Illes Balears. Fundació Antoni Maura.
- Picornell Bauzà, C. (1994). Els impactes del turisme. A J. Benítez Mairata, A. Ripoll Martínez i S. Serra Busquets (Eds.), *Turisme, Societat i Economia a les Balears* (pp.11-34). Palma: Fundació Emili Darder.
- Piscitelli, A. (2005). «Travels and on-line Sex: internet in the geography of sexual tourism». *Cadernos Pagu*, 281-326.
- Piscitelli, A. (2006). Trabajo sexual y turismo sexual: violencia y estigma. Universitat de Bons Aires
- Piscitelli, A. (2019). ¿Turismo sexual? Balance crítico de la producción de un concepto. A E. Cañada i I. Murray (Eds.), *Turistificación global. Perspectivas críticas en turismo* (pp.179-196). Barcelona: Icaria Editorial.
- Ponferrada, M. L. V. (2015). «Evolución del turismo en España: el turismo cultural». *International journal of scientific management and tourism*, 1(4), 75-95.

- Ramírez, J. M. R.; Hubert, M. C. R.; Nasser, E. P. (2021). «¿Trabajo o explotación sexual? Objeciones a la visión reglamentarista sobre la prostitución». *GénEroos*, 28(30), 413-440.
- Raventós Rabinat, J.M. (2001). *Sexo por palabras. La imaginación del oficio más antiguo del mundo*. Barcelona: Mediterránea Books.
- Ríos de la Torre, G.; Suárez Escobar, M. (1990). Reglamentarismo, historia y prostitutas. Universitat Autònoma Metropolitana
- Ripoll Martínez, A. (1994). Un repàs a l'evolució històrica del turisme a les Balears. A J. Benítez Mairata, A. Ripoll Martínez i S. Serra Busquets (Ed.), *Turisme, Societat i Economia a les Balears* (pp.77-86). Palma: Fundació Emili Darder.
- Rodríguez Borges, R. F.; Torrado Martín Palomino, E. (2018). «Un estudio sobre el comercio sexual de mujeres y publicidad. El papel de la prensa española». *Vivat Academia*, (141), 93-114.
- Rullan, O. (2010). «Los efectos territoriales de las dinámicas globales en unas islas turísticas mediterráneas: las Baleares». *El Periplo Sustentable: revista de turismo, desarrollo y competitividad*, (18), 119-160.
- Ryan, C., & Kinder, R. (1996). «Sex, tourism and sex tourism: fulfilling similar needs?». *Tourism Management*, 17(7), 507-518.
- Sureda Sansó, M. I. (2006). Sensibilització i denúncia en prostitució. Reflexions per al debat. A P. Albero i M. Arreba, *Sexe en venda a Mallorca. La prostitució femenina a Mallorca* (pp.75-88). Palma: Lleonard Muntaner.
- Staszak, J. F. (2015). «Turismo y prostitución coloniales: la visita a Bousbir en Casablanca (1924-1955)». *Via. Tourism Review*, (8).
- Tirado Acero, M. (2011). «EL DEBATE ENTRE PROSTITUCIÓN Y TRABAJO SEXUAL: Una mirada desde lo socio-jurídico y la política pública». *Revista de relaciones internacionales, estrategia y seguridad*, 6(1), 127-148.
- Villa Camarma, E. (2010). «Estudio antropológico en torno a la prostitución». *Cuicuilco*, 17(49), 157-179.
- Villacampa Estiarte, C. (2015). «A vueltas con la prostitución callejera: ¿hemos abandonado definitivamente el prohibicionismo suave?». *Estudios Penales y Criminológicos*, 35.
- Villacampa Estiarte, C. (2020). «Prohibicionismo suave para abordar el trabajo sexual callejero: ordenanzas cívicas y ley mordaza». *RELIES. Revista del laboratorio*

iberoamericano para el estudio sociohistórico de las sexualidades, vol. 2020 (4), 113-130.

Wagenaar, H., Altink, S., & Amesberger, H. (2013). «Final report of the international comparative study of prostitution policy: Austria and the Netherlands». *Den Haag: Platform*, 31, 138.

Wonders, N. A., & Michalowski, R. (2001). «Bodies, borders, and sex tourism in a globalized world: A tale of two cities—Amsterdam and Havana». *Social problems*, 48(4), 545-571.

10.3. Webgrafia

Bardolet, E. (2014). «Historia breve del Turismo en Baleares». *EuromundoGlobal* [en línea] [consulta: 13/04/2022].

<https://www.euromundoglobal.com/noticia/173885/aviacion-y-turismo/historia-breve-del-turismo-en-baleares-1950-2012.html>

<https://delfosgirls.com> [consulta: 01/06/2022]

El Periódico (17 de juliol de 2010). Los editores rechazan que se creen restricciones publicitarias. *El Periódico*.

<https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20100717/editores-rechazan-creen-restricciones-publicitarias-391068>

EP (18 de gener de 2022). «Desde hace 5 años tengo papeles y un buen trabajo gracias a Casal Petit». *Diario de Mallorca*.

<https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2022/01/18/5-anos-papeles-buen-trabajo-61669635.html>

Europa Press (24 de febrer de 2008). En Baleares actúan redes de prostitución de Latinoamérica, Europa del Este y el África Subsahariana. *Europa Press*.

<https://www.europapress.es/illes-balears/noticia-baleares-actuan-redes-prostitucion-latinoamerica-europa-africa-subsahariana-20080224181507.html>

<https://www.follatmallorca.com> [consulta: 02/06/2022]

<https://hookuptravels.com/wiki/Mallorca> [consulta: 02/05/2022]

<http://www.internationalsexguide.nl/forum/showthread.php?790-Mallorca-Majorca>

[consulta: 08/05/2022]

Mallorcadiario (28 d'agost de 2007). Calvià, “el máximo exponente de la balearización”, según organizaciones ecologistas. *Mallorcadiario*.

<https://web.archive.org/web/20141024062048/http://hemeroteca.mallorcadiario.com/sociedad/calvia-‘el-maximo-exponente-de-la-balearizacion-segun-organizaciones-ecologistas-6166.html>

<https://www.nuevoloco.com/anuncios-eroticos/islas-baleares/mallorca/>

[consulta 21/05/2022]

<https://www.pasion.com> [consulta: 01/06/2022]

<https://puedesdecirno.org> [consulta: 04/06/2022]

Rodríguez, P. (13 de maig de 2010). Los grandes diarios europeo prescinden de anuncios de sexo. *La Razón*. https://www.larazon.es/historico/8441-los-grandes-diarios-europeos-prescinden-de-anuncios-de-sexo-OLLA_RAZON_261773/

<https://sexguide-mallorca.com> [consulta: 08/05/2022]

<https://stargirlsmallorca.es> [consulta: 02/06/2022]

Vallés, M. (29 desembre de 2012). Muchos clientes hallaron su media naranja en el Mustang Ranch. *Diario de Mallorca*.

<https://www.diariodemallorca.es/sociedad/2012/12/29/clientes-hallaron-media-naranja-mustang-3938117.html>

<https://www.wikisexguide.com/wiki/Mallorca> [consulta: 21/04/2022]

11. Apèndix documental

EL TURISME GENERA UN CANVI IMPORTANT DE LA CULTURA LOCAL (2004)				
	Illa de residència			
Opinió	Eivissa	Menorca	Mallorca	Balears
Desacord total	2%	4%	2%	2%
En desacord	2%	21%	9%	10%
Neutral	8%	19%	18%	18%
D'acord	44%	32%	40%	39%
Totalment d'acord	38%	22%	27%	27%
No sap / no contesta	6%	2%	3%	3%

Figura 2. Respostes a l'afirmació "el turisme genera un canvi important de la cultura local".
Elaboració pròpia a partir de la gràfica de Pérez (2004: 120)

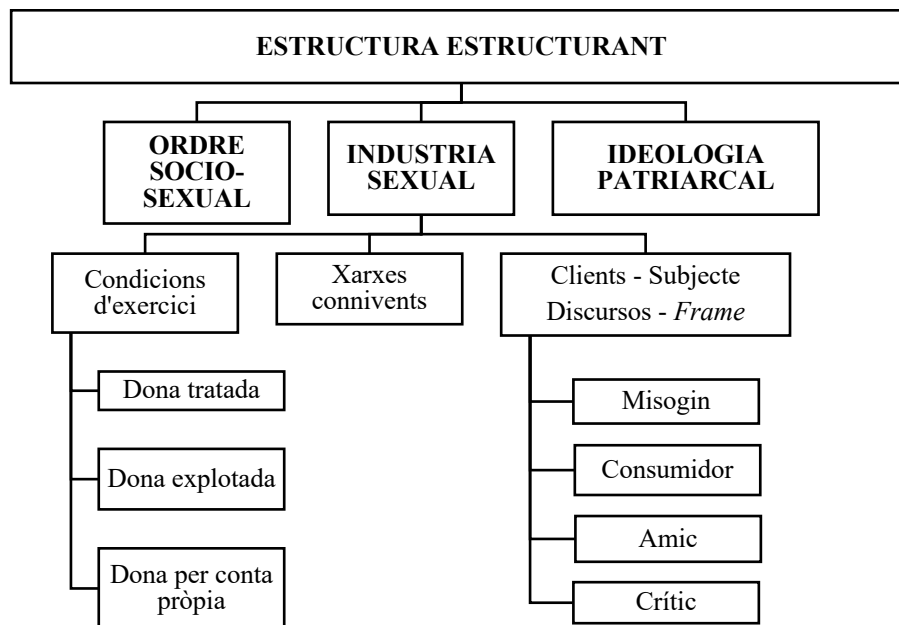

Figura 3. Estructura que contextualitza el fenomen de la prostitució.
Figura extret de Gómez Suárez et al. (2015: 70)

ELS TRES ENFOCAMENTS JURÍDICS EXISTENTS A L'ANY 2001			
	<i>Reglamentarisme</i>	<i>Prohibicionisme</i>	<i>Abolicionisme</i>
Definició	Aquest moviment té com a fita regular administrativament l'exercici de la prostitució mitjançant controls sanitaris i administratius. No hi ha penalització, per tant, de cap dels actors.	Tots els actors relacionats amb la prostitució són penalitzats, tant qui l'exerceix, com qui l'organitza com qui la promou.	Estrictament, l'abolicionisme no es refereix a la desaparició de la prostitució, sinó a la desaparició de la reglamentació. Si bé originalment aquest moviment no penava el client ni la prestació de serveis sexuals, ha evolucionat cap a la reivindicació de polítiques d'intervenció i rehabilitació de les dones prostituïdes i per penalitzar tant clients com proxenetes.
Exemples	Holanda	-	Suècia

Figura 4. Exemples dels tres enfocaments jurídics que donen resposta al fenomen de la prostitució.
Basat en l'explicació donada per Sureda Sansó (2006: 81)

CANVIS FONAMENTALS PRODUÏTS DES DE 1996/1997
Disminució de l'edat de les dones prostituïdes
Increment de les dones estrangeres que exerceixen la prostitució
Modernització dels locals dedicats a la prostitució
Invisibilitat dels llocs on s'exerceix la prostitució, aïllament de les dones prostituïdes i dificultat d'accés a elles
Diversificació de tipologies i del lloc d'origen de les dones prostituïdes
Increment de la presència de dones víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual
Increment de la mobilitat geogràfica de les dones
Augment de la dependència de les dones de les figures masculines, cada vegada més complexes: el "chulo" clàssic –mantingut i amb una relació afectiva–, el proxeneta i l'amo de locals-empresari
Increment i transformació de la demanda com a oci comercial

*Figura 5. Canvis fonamentals produïts des de 1996/1997
(Curiel 2008: 13)*

COMPARANÇA DE LA PROSTITUCIÓ AL CARRER	
ABANS DE 2006	DESPRÉS DE 2006
Pràcticament només dones.	Predominen les dones. Van apareixent *transgènere i homes.
Més del 95% espanyoles.	Entre el 70 i el 85% són estrangeres
	En situació d'irregularitat
Entre 18 i 37 anys, són el 88%	Les edats solen oscil·lar entre els 18 i 50 anys. Amb una mitjana de 30 a 35 anys que difereix segons la nacionalitat. Entre les espanyoles la mitjana és més alta.
Gairebé 40% no tenen ni estudis primaris. Gairebé la meitat: estudis primaris. Molt poques amb més estudis.	Predomina nivell d'estudis primaris seguit del secundari
Un alt percentatge ha sofert abusos sexuals en la infància.	No hi ha molts casos d'abusos sexuals.

*Figura 6. Comparança de la prostitució al carrer d'abans i el moment de l'estudi
(Bartolomé Díaz et al. 2006: 152)*

DEMANDAS VARIOS 25**BUSCO COMPAÑERA** relax, 18 a 30 a. T. 407-01-19. Casa part.**PALMA DE MALLORCA** señoritas para plazas de 30 días. Todos los gastos pagados. Teléf. 971/45-71-27.**TRAVESTI** part. T. 451-00-29.**URGE SRTAS.** día o noche y fines semana. T. 236-74-60.**URGE SRTA.** española para relax, sólo sábados. Rosellón, 328, entlo., 2.ª. T. 207-36-19.**SE PRECISA** Sra. para limpieza y atender teléfonos en club privado. Tel. 322-00-00.**BUSCO AMIGA** con buen carácter, para compartir piso relax. Se pierden clientes por no poder atender. Presentarse en Rosellón, 132, ático 2.ª o llamar al Tel. 451-74-02. Abten. extranjeras.**SCOTH** 1.ª Categoría precisa Srtas. de gran nivel. Diversos turnos y elevados ingresos. T. 451-88-06.**CAMARERAS**, 5.000 + 50 %. P.º S. Juan, 178.**URGE** Srta. relax joven. 423-86-64.**PALMA DE MALLORCA.** Señoritas para plazas en sauna, relax, sueldo diario. Un millón al mes. Pago billetes. (971) 46-32-93.**FALTA** chica para relax de 30-35 a. Mucho trabajo. T. 410-90-29.**SE NECESITA** señorita para relax de 18 a 27 años, española y una negra. Ingresos 25.000 ptas. día. Rosellón, 328, entlo. T. 207-36-19.**MERY** precisa señoritas para su nuevo salón de relax a todo lujo, turno a elegir. Presentarse en c. Balmes, 221 escalera sótano junto Mariano Cubí o llamar al T. 415-20-18.**NUEVO** en Barna. Distrito 14. Srtas. de 18 a 30 a. Quiere ganar el 100 % de su trabajo. Llame al Tel. 490-76-56, de 4 a 7 tarde.**SAUNA**, Modelos precisa Srtas. Urgente por mucho trabajo e 18 a 35 años, altos ingresos, turnos a elegir. T. 430-58-54.**PALMA DE MALLORCA**, se precisan Srtas. para salón relax. Se proporciona alojamiento, abierto 24 horas. Garantizado 1 Millón al mes superables. Tels. 971/46-56-82 y 46-56-85.**FALTAN SRTAS.** para relax, mucho trabajo. Total discreción. T. 323-66-88.**PUB-LUJO CONVERSACIÓN.** (no sexo). Srtas. 18-23 a. (250 mil. mes), sem. lu. a vi. T. 318-06-39.**SE NECESITAN SRTA.** de 18 a 20 a. para relax. T. 487-15-53.**URGE SRTA.** masajista Dipl. joven y liberal p. gab. caball., c. laboral y S.S. T. 226-31-27.**PRECISO 2 SRTAS.** para club Terrasa, se da alojamiento. T. 908/99-15-35 y 735-40-19.**BUSCO** compañera de relax de 28 a 33 a. 426-31-97.**ANDALUCIA** club necesita Srtas. T. 313-10-53.**PALMA DE MALLORCA.** ¡Urgente! Señoritas para plazas de 21 días en salón relax privado. Puedes superar el millón de pesetas. Viajes y gastos pagados. Alojamiento gratis. Tel. 971/24-92-66.**1992****URGEN** Srtas De 18 a 25 a am bos turnos, M trabajo 453 99 72**MUY ALTOS INGRESOS**, solo para Srtas de 20 a 25 a Para relax turno a elegir ambiente agradable Se ofrece fijo 451 08 94**PALMA DE MALLORCA**, se precisan Srtas para salon de relax Se proporciona alojamiento Abierto 24 horas Garantizado 1 Millon al mes superables Tels 971/46-56-82 y 46-56-85**SRTAS** Turno elegir 265-40-57**URGEN CHICOS** 18 a 25 a relax cab masc 405 19 48 10 a 21 h**URGE SRTAS** 20 a 25 a delgadas Mucho trabajo T 451 59-25**SRTAS** piso relax y sal! 24 h Sueldo y vivienda T 451 55 84**URGENTE**, Srtas 18 a 25 a Ingresos superiores a 30 000 dia Tur no dia lun a vier T 339 80 80**1993****CLUB ACREDITADO.** Costa Brava. Precisa chicas hacer plaza. Garantía y vivda. T. 972/31-88-12, a partir de 8 tarde.**PALMA DE MALLORCA.** Necesito persona que pueda enviar Srtas. jóvenes para "Club Top Less". Mucho trabajo. Alojamiento. Tel. (971) 26-98-60.**CLUB LA PERA** Srtas. mañanas o noches. Mucho trabajo. T. 347-05-87 y 436-42-81.**RELAX** Srtas. 18-35 a. 451-03-19.**SADO** sumisa y ama 451-03-31.**CENTRO MASAJES** p. caballeros en pleno funcionamiento, necesita Srtas. 19-25 a. T. 488-31-02.**SRAS.-SRTAS.** para club, discretas, horario libre y no necesario experiencia. T. 419-54-83.**1994****NO TE LO PIENSES MAS.** Si tienes de 19 a 25 a. ven. Piso relax mucho trabajo. 454-63-74.**PALMA DE MALLORCA**, se precisan Srtas. para salón de relax. Se proporciona alojamiento. Abierto 24 horas. Garantizado 1 Millón al mes superables. Tels. 971/46-56-82, 971/46-56-85.**SI TIENES HORAS LIBRES** Srta. 18 a 24 a. para masajes con o sin compl. discreto. 453-76-25.**SRTAS.** buena presencia. Salario + comisiones. T. 665-88-37.**URGEN** Srtas. relax. Ambos turnos. Mucho trabajo. 458-57-42.**URGEN SRTAS.** de 19 a 26 a. horas. libres a convenir. 490-21-62.**URGE, URGE** para sábado y domingo o mas dias Srta. 19 a 30 a. Mucho trabajo. 439-18-08.**1995****1996****1997**

PALMA DE MALLORCA , se precisan Srtas. para salón de relax. Se proporciona alojamiento. Abierto 24 horas. Garantizado 1 Millón al mes superables. Tels. 971/46-44-13, 971/46-12-74.	PALMA DE MALLORCA , se precisan Srtas. para salón de relax. Se proporciona alojamiento. Abierto 24 horas. Garantizado 1 Millón al mes superables. Tels. 971-46-56-82, 971-46-56-85.	URGE SRTA. 18-30 a. Part. clientela z. Sg. Familia. 93-456-74-90.
PALMA DE MALLORCA , se precisan Srtas. para salón de relax. Se proporciona alojamiento. Abierto 24 horas. Garantizado 1 Millón al mes superables. Tels. 971/46-56-82, 971/46-56-85.	PALMA DE MALLORCA , se precisan Srtas. para salón de relax. Se proporciona alojamiento. Abierto 24 horas. Garantizado 1 Millón al mes superables. Tels. 971-46-44-13, 971-46-12-74.	URGEN Srtas. 20-30 a. españolas, bonitas y con clase, para centro masajes y relax 93-317-66-52.
URGE TRAVESTI para gran casa centro de Málaga. Alojamiento y buena presencia. Máximo 28 años. Tel. 95/222-98-00, Judit.	¿QUIERES TRABAJAR y ganar mucho dinerito este otoño? Pisc part. relax. Turno a elegir. Llámanos. 93-490-21-62.	MALLORCA CLUB precisa señoritas, zona turística, alojamiento gratuito, mucha clientela. Tels. 629-66-23-90 / 971-82-05-92.
URGEN SRTAS. rubias para gran casa en centro de Málaga. Alojamiento. Reservas de plaza. Tel. 95/222-98-00, Judit.	¿SI TIENES de 20 a 24 a.? Mucho trabajo. 93-454-09-24. Part.	SRTAS. Jóvenes Españolas. Para Masajes y relax. T. 93-245-05-01.
URGEN SRTAS. Barra americana. Sdo + comis. 93/ 209-99-78	SRTAS. 19 a 27 a. con clase, horario a convenir. 93-454-17-65.	ESPAÑOLA para relax. 250 € día ¡Ven y pruébalo! 93-321-12-05.
SRTA. relax 30-50 mil diarias. Turno día ó noche 93/348-16-83.	SRTA. 25-40 A. Discreta y con clase. Priv. 696-55-07-29.	SRA. O SRTA. 20-45 A. Atractiva, cumplidora y no envidiosa. Piso discreto. Tel. 93-231-51-51.
		URGEN srtas. rubias para apartamento privado. T. 93 321 62 02.
		URGEN SRTAS. 18-25 a. para piso muy estable T 607 64 42 01.

1998

1999

2004

93-419-87-84 SRTAS. Jóvenes Horario y sueldo a convenir.	SRTAS. PARA CLUB-HOTEL Tels. 977-16-07-47 y 670-260-872	PALMA MALLORCA , piso relax discreto, busca Srta. atractiva y agradable, alojamiento, 691-981-538
CLUB SILLOT (Mallorca), Z. turística, necesita Chicas 20-30 a. Buena presenc. 971-81-27-30 a partir 22 h. y 609-053-302 a partir 12 h.	MALLORCA Srta. Elegante. de 18 a 24 h. Tel. 692-96-02-83.	DE 20 A 30 A. 24H. 93-285-63-29
TELEFONISTA relax 646-694-412	MANRESA - BARCELONA importante casa relax urgen bellas Srtas. y travestis. Mucho trabajo. Trato familiar. Tel. 618-39-57-71.	SRTAS. PARA PISO particular muy discreto. 93-453-91-15.
URGE SRTA. De 18 a 30 años. Altos ingresos. T. 93-218-39-54.	CLUB. Faltan Srtas. 93-430-01-60	URGEN SRTAS. 18 a 26 años, t. turnos, con papeles. 93-451-96-19.
URGEN TRAVESTIS Anidadas 93-218-39-54. Altos ingresos.	TARRAGONA Urgen Señoritas para piso-relax 24 horas. Horario o plaza. Buenos ingresos. Ambiente familiar. T. 647-738-478	URGEN SRTAS. para piso particular muy discreto. 93-454-63-74.
URGE SUMISAS 93-415-98-70.	SE BUSCA ENCARGADA para piso de contactos en Zaragoza. sueldo a convenir. Documentación en regla. T. 630-588-454.	URGEN SRTAS. 20-35 a. b. presencia. Mucho trabajo 93-490-21-62.
AGENCIA ALTO STANDING selecciona Srtas. guapas y elegantes. Casting. T. 697-43-80-56.	CHICAS CON CLASE y bonitas, masaje relax. 619-68-59-42.	URGEN SRTAS. 20-35 a. piso part. muy discreto. 93-419-69-87.
URGEN SRTAS. para sábados tu eliges el horario de 10 h. a 22,30 horas. Tel. 93-318-76-97.		NECESITO CHICA Urgente. Tels. 666-883-188 y 934-240-094
		P. MALLORCA se nec. 2 chicas jóvenes, atractiv. Plaza. 607-855-299

2005

2006

2007

Figura 7. Seguit d'anuncis a la secció de "Classificats" del diari La Vanguardia (1992-2007).
Elaboració pròpia

Quina és la responsabilitat dels mitjans de comunicació, en particular diaris de circulació general, ja que ho podem considerar un tipus d'intermediari ja que amb els anuncis classificats estan facilitant l'activitat i guanyen doblers amb ella? (Pregunta realitzada a l'any 2003)	
Els Verds	La importància que tenen és molt gran. La televisió ha contribuït a convertir la dona en un objecte sexual. Quant als classificats dels diaris, són una bona mostra de la hipocresia que envolta el tema de la prostitució.
Esquerra Unida de les Illes Balears	És hipòcrita clamar contra la prostitució i mentre fomentar aquest tipus de propaganda. Des del nostre punt de vista, s'hauria d'eradicar aquesta publicitat. No cal a més donar-li difusió.
Partit Socialista de Mallorca	Creim que els mitjans de comunicació compleixin una funció d'intermediaris, sols fan el que qualsevol empresa per mantenir-se, el vendre espais per la publicitat. Els anuncis classificats es regulen per una normativa reguladora de la publicitat, per tant els que afavoreixen la intermediació, si és que poguem parlar d'intermediaris, que pensam que no, són els responsables de legislar.
Partit Socialista Obrer Espanyol	No s'ha de fer apologia de l'esclavitud.
Unió Mallorquina	Aquesta seria, evidentment, una de les moltes qüestions que hauria de resoldre la legislació.
Partit Popular	No hi ha dubte que participen en la divulgació de la prostitució

*Figura 8. Opinió dels diferents partits polítics amb representació al Parlament de les Illes Balears sobre el grau de responsabilitat dels mitjans de comunicació, especialment els diaris, dins el tema de la prostitució a l'any 2003
(Ballester, L. et al. 2003: 14)*

TIPOLOGIA DE PÀGINES WEB DESTINADES A LES OFERTES SEXUALS A LA DÈCADA 2010-2020				
	Clubs, massatges i bordells	Contactes amb dones a través d'una empresa	Pàgines web personals	Portals d'anuncis
Explicació	Informació general sobre el prostíbul: ubicació, instal·lacions, facilitats... Informació també de les dones prostituïdes, les ofertes sexuals o el preu per servei. Nivell d'interacció molt baix	O en el mateix lloc de l'empresa, en el domicili del client o en un lloc acordat pel mateix. Més elaborada ja que proporciona informació detallada sobre les dones que realitzen els serveis: característiques físiques, personalitat, nivell cultural, aficions... Es pot accedir a imatges diverses de les dones, podent veure, fins i tot, vídeos. Són pàgines força interactives i persegueixen convertir-se en un canal de contacte amb el client per garantir la captació	Dones que promocionen els seus serveis. Bastant detallades: fotografies, explicació dels serveis oferts i també les tarifes. Faciliten la possibilitat de poder contactar amb dites dones a través de correu electrònic o via telefònica. Així mateix, es pot observar de manera continua cridades d'atenció als clients	Anuncis de dones de manera individual, clubs, casses de massatges, prostíbuls, homes que ofereixen serveis sexuals... Les ofertes que anuncien són semblants a les pàgines o guies de sexe d'una zona, regió o país

Figura 9. Tipologia de les pàgines web destinades a les ofertes sexuals a la dècada 2010-2020. Cardell Miralles 2017: 24-25 a partir de la informació extreta de Ballester i Perelló (2013)

DESCRIPCIÓ GENERAL DEL TOP 10 DE MALLORCA
Possibilitat d'aconseguir dones: 4/5
Aconseguir pel dia: 3/5
Aconseguir pel vespre: 4/5
Aparença de les dones: 4/5
Actitud de les dones: 4/5
Vida nocturna en general: 4/5
Nivell d'anglès de les persones locals: 3,5/5
Moure's per la ciutat: 4/5
Pressupost per dia: US\$80 - \$950
Allotjament: US\$30 - \$700

Figura 10. Puntuació atorgada per la pàgina web Hook up travels a l'illa de Mallorca . <https://hookuptravels.com/wiki/Mallorca>

Figura 11. Anunci de cerca de ballarina de streaptese o pole dance per a un club de Mallorca.
Diari The Stage (12/06/2003)

-Para que se haga cargo del tipo de entrevista: "¿En el Mustang Ranch había sitio para el amor?"

-Allí se ha casado mucha gente, clientes que encontraron su media naranja en el Mustang Ranch. Si las chicas podían agarrar a uno, lo enganchaban. También había turistas que venían directamente del aeropuerto a mi casa. Se pasaban cuatro días allí a lo grande, y sin mirar precio. Regresaban a su país sin haber pisado un hotel. A veces ponían la excusa del golf, y repetían cada año.

-Si la prostitución tampoco es negocio, ¿qué nos queda?

-Era un negocio, pero el Código Penal y la Ley de Extranjería lo han hecho polvo.

-Nunca mejor dicho.

-Los clientes no venían al Mustang Ranch a pegar un polvo, sino a divertirse. Y como ocurrió con la prohibición de la ley seca, ahora la actividad queda en manos de traficantes y delincuentes. Mallorca era hace diez años Las Vegas de Europa.

-Las Vegas de Europa estará en Madrid.

-Cuando el empresario de Las Vegas de Madrid lea el Código Penal, no invertirá un duro. El negocio es el juego y la prostitución. Alemania la legaliza tras el Mundial de fútbol de 2006, al darse cuenta del dineral que genera.

-El Tribunal Supremo sentenció que, con un contrato laboral, no podía entrar en asuntos de moral.

-Pero el calificativo de "camarera" es una tapadera de lo que hace realmente la mujer en el club. El epígrafe "prostituta" o "señorita de compañía" no figura en la Seguridad Social ni en Hacienda. Después la empleada puede decir que la obligas a prostituirse, y estás perdido. Lo lógico es que sean autónomas.

-Sería redundante que el Mustang Ranch acabara en manos de un banco.

-Acabaré alquilando el Mustang Ranch, pero más de un candidato alemán se echa atrás al conocer la legislación. En su momento fue un buen negocio.

- Aclaremos que la prostitución es el abuso sexual de la mujer previo pago.**
- No, la prostitución es hacer el amor pagando, un negocio como cualquier otro. Hay un tabú porque no está legalizado, pero muchas de mis chicas eran cultas, buena gente. Lo hacían porque no les quedaba más remedio o para ganar dinero rápido.*
- ¿Cuánto ganaba una prostituta?**
- Mucho dinero.*
- Dinero que se quedaba su chulo.**
- Tienen chulo si quieren, hay de todo. Es un asunto de su incumbencia. Precisamente por no ser una actividad legal, carecen de apoyo y han de buscárselo.*
- ¿Tuvo que bajar precios antes de cerrar el Mustang?**
- En los buenos tiempos, un cliente llegó a gastarse 90.000 euros en una noche. Cuando abrimos, teníamos el Mustang lleno a cien euros, y al final no venía nadie a treinta. La mentalidad de la sociedad ha cambiado, hoy se puede ligar en cualquier discoteca.*
- En su negocio, las mafias extranjeras han desbancado a las mallorquinas.**
- Han cerrado un club muy famoso de Alcúdia, ponen multas de hasta cien mil euros. Por lo que yo sé, cogen el relevo búlgaros o rumanos, y el español se retira.*
- Su familia habrá respirado tranquila tras el cierre del Mustang.**
- Nunca me aproveché de las chicas. No probé bocado, aunque nadie lo cree. Siempre respeté a las trabajadoras, dentro de mi casa y fuera de ella. Es la única manera de mantener el orden.*
- ¿Cómo resolvía los casos de violencia?**
- Tuve algún borracho, gajes del oficio. No contrataba gorilas, porque después me tocaba solucionar los problemas que ellos causaban. Me salía más barato invitar a beber al cliente nervioso y tranquilizarlo.*
- ¿Cuál era la “suite” más solicitada?**
- Tal vez la Romana, pero todas tenían su encanto.*
- ¿Grabó alguna vez a los clientes?**
- Nunca, en el Mustang no se hacían chantajes. El que venía a nuestra casa, estaba en su casa.*
- Los espectadores no van hoy al Mustang a ver teatro, sino a ver el teatro.**
- El morbo existe, y están aprovechando el nombre del Mustang, pero los organizadores han montado números un poco picantes y están contentos. Les ha funcionado el boca a boca.*
- Ahora tendrá que dedicarse a una actividad decente.**
- En Mallorca hemos escarmentado al cliente y hemos matado la gallina de los huevos de oro, no sólo la prostitución. El poder adquisitivo de los turistas ha bajado. ¿Qué queda del Paseo Marítimo, con todos los hoteles cerrados? ¿Y qué van a hacer con el Palacio de Congresos?, ¿sembrarán coles en él?*
- Sería un buen burdel.**
- Cuando no le das al cliente lo que quiere, se marcha a otro sitio.*

Figura 12. Entrevista realizada a Juan Garau, antic propietari del Mustang Ranch, pel Diari de Mallorca (Vallés 2012).

Recuperada de: <https://www.diariodemallorca.es/sociedad/2012/12/29/clientes-hallaron-media-naranja-mustang-3938117.html>

PAÏSOS D'ORIGEN DE LES PROSTITUTES QUE EXERCIEIEN FINS AL 2003		
PAÍS D'ORIGEN	Nbre	%
Diversos AFRICA	67	9.6%
Sud-cent AMÈRICA	70	10%
Diversos ÀSIA	3	0.4%
Brasil	57	8.2%
Colòmbia	110	15.8%
Cuba	17	2.4%
Equador	15	2.2.%
Espanya	91	13.1%
EEUU d'Amèrica	1	0.1%
Diversos EUROPA DE L'EST	14	2%
Diversos NÒRDICS	10	1.4%
República Dominicana	23	3.3%
Rússia	28	4%
Diversos UNIÓ EUROPEA	11	11.6%
Veneçuela	58	8.3%
No consta	122	17.5%
Total	697	100%

Figura 13. Països d'origen de les prostitutes que exerceixen la seva activitat als carrers de Mallorca. (Ballester et al. 2003: 111)

**ZONES DINS LA MALLORCA DEL 2003 ON ES CONCENTRAVA
PROSTITUCIÓ**

	ZONA	
	Nombre	%
Amanecer	31	4.4%
Arenal-Palma	42	6.0%
Arxiduc	17	2.4%
Avingudes	10	1.4%
Bons Aires	3	0.4%
Cala Gamba	5	0.7%
Cala Major	3	0.4%
Camp Serralta	8	1.1%
El Molinar	1	0.1%
El Terreno	41	5.9%
Es Fortí	25	3.6%
Foners	78	11.2%
Hipòdrom	24	3.4%
L'Olivera	8	1.1%
La Soledat (Nord)	69	9.9%
Marquès Fontsa	10	1.4%
Pere Garau	82	11.8%
Plaça de Toros	35	5.0%
Plaça dels Patins	2	0.3%
Porto Pí	7	1.0%
Sant Agustí	2	0.3%
Santa Catalina	20	2.9%
Sindicat	78	11.2%
Son Armadans	29	4.2%
Son Canals	1	0.1%
Son Dureta	8	1.1%
Son Gotleu	12	1.7%
Alcúdia	19	2.7%
Inca	11	1.6%

Manacor	9	1.3%
No consta	3	0.4%
Sortides Mallorca	4	0.6%
Total	697	100%

Figura 14. Zones dins la Mallorca del 2003 juntament amb la concentració de prostitució expressada en casos recollits i percentatge representatiu dins el total.
(Ballester et al. 2003: 113-114)

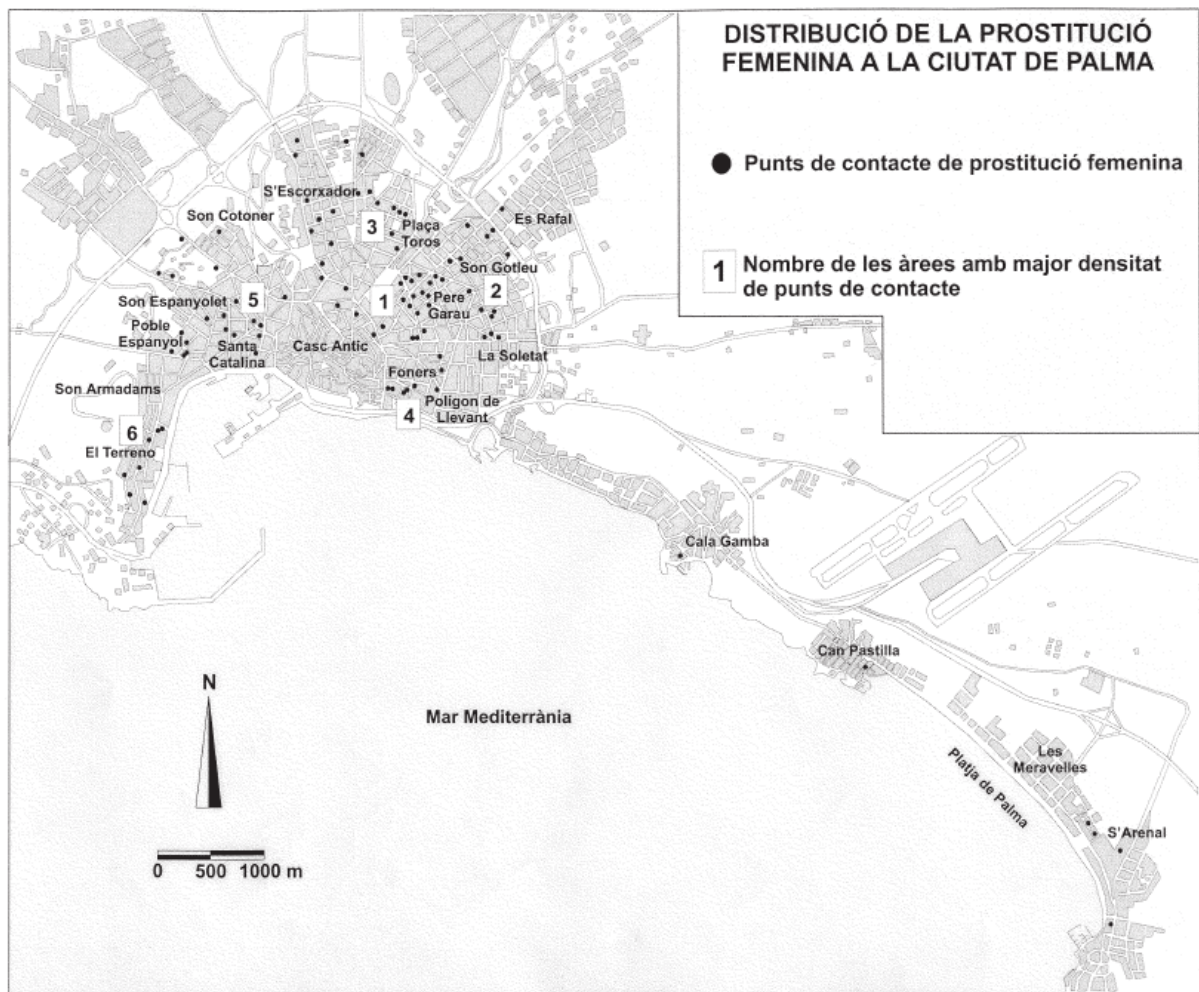

Figura 15. Distribució de la prostitució femenina a la ciutat de Palma a l'any 2003.
(Balaguer Huguet 2003: 165)

PAÏSOS D'ORIGEN DE LES PROSTITUTES SEGONS L'ÀMBIT DE CONTACTE (2003)							
		TIPUS DE CONTACTE					
		Pis o club		Carrer		Total	
		Nbre	Col%	Nbre	Col%	Nbre	Col%
PAÍS ORÍGEN	Diversos ÀFRICA			67	52,3%	67	9,6%
	Sud-cent AMÈRICA	55	9,7%	15	11,7%	70	10%
	Diversos ÀSIA	3	0,5%			3	0,4%
	Brasil	57	10%			57	8,2%
	Colòmbia	110	19,3%			110	15,8%
	Cuba	17	3%			17	2,4%
	Equador	15	2,6%			15	2,2%
	Espanya	55	9,7%	36	28,1%	91	13,1%
	EEUU d'Amèrica	1	0,2%			1	0,1%
	Div. EUROPA EST	10	1,8%	4	3,1%	14	2%
	Div. NÒRDICS	10	1,8%			10	1,4%
	Rep. Dominicana	23	4%			23	3,3%
	Rússia	28	4,9%			28	4%
	Div. UNIÓ EUROPEA	11	1,9%			11	1,6%
	Veneçuela	58	10,2%			58	8,3%
	No consta	116	20,4%	6	4,7%	122	17,5%
Total		569	100%	128%	100%	697	100%

*Figura 16. Països d'origen de les prostitutes segons l'àmbit de contacte al 2003.
(Ballester et al. 2003: 119)*